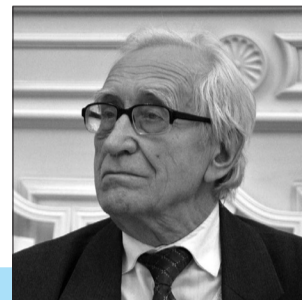

ІВАН ЮЩУК

2-3

ДМИТРО ПИЛИПЧУК

6-7

БОГДАН ТОМЕНЧУК

8

ІЛЬКО КОЛОДІЙ

12

СЕРГІЙ МАГЕРА

14

Українська мова — державна

Іван ЮЩУК,
професор, заслужений діяч науки і техніки України

Держава і мова

Єдина спільна мова консолідує суспільство, сприяє його політичному, культурному й економічному розвитку. Єдина мова в державі — це не примха якоїсь групи населення, а могутній цивілізаційний інструмент інтелектуального поступу всього суспільства. Це розуміли й розуміють держави, які вийшли на передові позиції в світі.

У Франції наприкінці XVIII століття “ще цілих шість мільйонів французів (із 25 мільйонів) не знали французької мови і приблизно стільки само не могли вести зв’язної розмови (до цього числа входили 4—5 мільйонів нефранцузів)”, тобто половина населення не володіла мовою своєї країни. У прикордонних департаментах населення розмовляло німецькою, італійською чи іспанською мовами, залежно від департаменту (Доза А. *Історія французького языка. Пер. с франц.* — М.: Изд-во иностр. лит., 1956. — С. 434). Але завдяки послідовній мовній політиці держави французька мова протягом XIX століття утвердилася як єдина на всій території держави й у всіх сферах суспільного життя. Наслідки — консолідація суспільства й духовне та економічне зростання Франції, її високі досягнення в науці, культурі і, врешті-решт, в економіці. І тепер, як відомо, французька держава не байдужа до мовних проблем: у законі про вживання французької мови, прийнятому Національними зборами і Сенатом Франції 4 серпня 1994 року, не тільки проголошено, що “французька мова як державна, згідно з Конституцією, є важливою складовою частиною самобутності і національного надбання Франції”, а й встановлено суворі санкції за ігнорування її на території держави.

Коли Італія 1861 року здобула незалежність, італійська мова ледь животіла: із понад 25 млн. населення Італії тільки 600 тис. (менше ніж 2,5%) володіли італійською мо-

День української писемності та мови офіційно відзначається в Україні з 9 листопада 1997 року завдяки ініціативі ВУТ “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка

вою, решта розмовляли німецькою, французькою, діалектами. Причому із тих 600 тис. переважна більшість — 400 тис. — була зосереджена в Тоскані, і тільки 70 тис. — у столиці країни Римі. “Італію створено, тепер треба створити італійців”, — робить висновок один із керівників національно-визвольної боротьби. І за дорученням італійського уряду відомий письменник Алессандро Мандзоні розробляє програму утвердження італійської мови серед населення Італії. “Услід за єдністю управління, збройних сил і законів єдність мови найбільшою мірою сприяє тому, щоб зробити єдність нації відчутною, міцною й благотворною”, — писав А. Мандзоні (*Касаткин А.А. Очерки истории литературного итальянского языка XV-XX вв. — Ленинград: Изд-во ЛГУ, 1976. — С. 129-130*). Втілення в життя цієї програми дало змогу консолідувати населення Італії в одне динамічне італійське суспільство, яке тепер відіграє не останню роль у світі.

Феодално роздрібнена Німеччина почала набувати могутності, коли, об’єднавшись в єдину імперію, над безліччю німецьких діалектів поставила єдину мову, опрацьовану Мартином Лютером в його перекладі Біблії. Як писав німецький філософ кінця XVIII — початку XIX століття Йоганн Готліб Фіхте, “ті, хто спілкується єдиною мовою, пов’язані між собою безліччю невидимих ниток самою природою, задовго до будь-якого людського мистецтва; вони розуміють один одного і здатні досягати ще яснішого взаєморозуміння, вони мають бути разом і за своєю природою є одне неподільне ціле”. Коли об’єднувач Німеччини Отто фон Бісмарк говорив, що “війни виграють не генерали, війни виграють шкільні вчителі та парафіяльні священники”, то, безперечно, мав на увазі й те, що саме ці категорії людей утверджували єдину літературну німецьку мову в об’єднаній Німеччині.

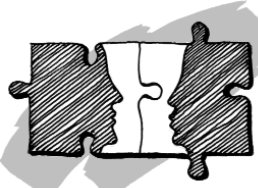
Євреї відродження втраченої майже дві тисячі років тому власної держави тіс-

но пов’язали з відродженням своєї давньої мови іврит. Для вивчення івриту було створено сітку денних і вечірніх курсів, видавалася відповідна література, спеціальні газети. Вивченню івриту сприяла й армія: молоді люди, які не встигли добре оволодіти ним до мобілізації, проходили 180-годинний курс навчання мови під час військової служби (*Иврит — язык возрожденный. // Сборник статей. — Иерусалим: Библиотека Алия, 1990. — С. 62-63*). Сьогодні в Ізраїлі, певно, нема такої людини, яка б не володіла івритом, хоч ця мова ще півстоліття тому була мертвою. І завдяки цьому, а не тільки своїм капіталам та релігії, Ізраїль став помітною потугою світу.

І ще один промовистий приклад, як високоіндустріальна країна, існуванню мови якої абсолютно ніщо не загрожує, ставиться до цього чи не найбільшого національного багатства. “Мабуть, — пише дослідник, — у жодній з розвинутих капіталістичних країн уряд не приділяє мовним питанням такої великої уваги, як у Японії” (*Алпатов В.М. Япония: Язык и общество. — М.: Наука, 1988. — С. 95*). Тут для забезпечення всебічного розвитку й функціонування японської мови створено цілий ряд державних установ, найважливіші з яких Державний інститут японської мови, підпорядкований міністерству освіти, й Інститут культури радіо- і телепередач, що належить державній радіо- і телекомпанії. Вони наділені законодавчими правами щодо визначення мовних норм у межах своєї сфери, ведуть постійне стеження за появою нових слів і видають реєстри їх. Складено списки “мовного існування” типового службовця, типової домогосподарки тощо.

Держава утверджує єдину мову в країні, дбає про її нормальне функціонування в усіх сферах суспільного життя й, отже, про природний розвиток її відповідно до потреб суспільства.

Закінчення на стор. 2

Закінчення.
Поч. на стор. 1

Українська мова протягом століть

Єдина мова на території України вироблялася протягом століть. До цього наших предків змушували зовнішні загрози: готи в II—IV століттях (виник Антський союз племен), нашествия аварів (стала формуватися держава з центром у Києві). Але мовна консолідація українців у давній Русі-Україні була перервана навалом монголо-татар 1240 року. Як казав відомий російський історик В. Й. Ключевський, що його цитує Н. Полонська-Василенко в своїй “Історії України” (т. I): “Уявіть собі, що Київ не був би взятий і зруйнований татарами... Київ залишився б столицею першої великої руської держави... Офіційною мовою стала б не суміш старослов’янської та фінської мов, а слов’янсько-українська”.

Українська мова, точніше — говірка волинської шляхти, була державною у Великому Литовському князівстві в XIV—XVI століттях: “Цією мовою писано по канцеляриях урядові акти, суджено по судах, вона була навіть домовою мовою деяких литовських князів, нею ж написаний і збірник тодішніх правних постанов, т. зв. Статут Литовський 1529 року” (Огієнко Іван. Історія української літературної мови. — К, 2001. — С. 136).

Консолідація українських діалектів у єдину національну мову відбувалася в Запорозькій Січі, куди сходилися чоловіки, переважно молоді, з усіх українських земель, разом жили, разом воювали (див.: Ющук Іван. Формування сучасної української літературної мови. // Дивослово. — 2011. — № 2.—С. 32—35). Козацьку мову підхопили нащадки козаків Іван Котляревський і Тарас Шевченко (до речі, прадід Тараса Шевченка Андрій був кошовим писарем на Запорозькій Січі).

Тарас Шевченко, який майже все своє свідоме життя не з власної волі провів поза Україною, на пропозицію писати російською мовою, відповів: “Теплий кожух, тільки шкода — не на мене шитий”.

Панас Мирний в 16 років почав вести щоденник російською мовою і раптом третього дня схаменувся: “Какое несчастье Украине, этой бедной вдове; народ подавлен, воспитание на родном языке запрещено... Не начать ли дневника писать на украинском языке? С завтрашнего дня же бросаю московский и берусь за свой”. І справді, наступного дня в щоденнику він записує вже рідною мовою: “Я тільки знаю, що я дурень, та й превеликий, що не вчивсь нашої мови. Правда, в мене є велика надія, мені тільки 16 років...”

Талановита українська поетеса й безстрашна патріотка Олена Теліга, яку німецькі фашисти розстріляли 1942 року в Бабиному Яру, народилася в Підмосков’ї у російськомовній українській сім’ї, жила в Петербурзі, виховувалася в російському імперському дусі. Тогочасну себе вона пізніше змалювала так: “Уявіть собі великодержавного, петербурзького, імперіального шовініста, який з перших дитячих років звик дивитися на весь простір на схід, захід і південь від Петербурга як на свою кишеню власність. І якого не обходять ні ті живі істоти, що той простір заповнюють, ні ті життєві інтереси, що в тому просторі існують”. І ось в еміграції, в Празі, вона (їй ще 20 років не було) зіткнулася з кричущою національною несправедливістю. “Я була тоді в товаристві блискучих кавалерів, ми сиділи при столику і пили вино, — згадувала Олена Теліга бенкет, влаштований в еміграції комітетом російських монархістів. — Не відомо хто і не відомо з якого приводу почав говорити про нашу мову зо всіма відомими “залізяку на пузяку”, “собачій язык”, “мордописня”... Всі з того реготалися... А я враз почула в собі гострий протест. У мене дуже швидко наростало обурення. Я сама не знала чому. І я не витримала цього напруження, миттю встала, вдарила кулаком по столу і обурено крикнула: “Ви хами! Та собача мова — моя мова! Мова мого батька і моєї матері! І я вас більше не хочу знати!...” З того часу я поча-

Українська мова — державна

ла, як Ілля Муромець, що тридцять три роки не говорив, говорити лише українською мовою”. Якби Олена Теліга залишилася поза рідною мовою, мовою свого роду й народу, то навряд чи розкрився б її неординарний поетичний талант і навряд чи поклада б вона своє життя за Україну.

Українська мова в Російській імперії була заборонена.

Україна після 1921 року, після спроб визволитися, цілих 70 років була знову окупована Росією. У так званому Радянському Союзі Україна перебувала на становищі колонії — питання її політичного життя, економіки, культури повністю, до найменших проявів життєвої активності, були підпорядковані Москві через поставлених нею чиновників, переважно чужинців, не кажучи вже про силові структури. Росія в Україні чітко проводила колоніальну політику: планомірно винищувала українську інтелігенцію, мислячих селян — так званих куркулів і взагалі селян як носіїв української самобутності (міста були заселені переважно чужинцями), влаштовуючи жахливі голодомори 1921-1923, 1932-1933, 1946-1947 років, відтісняла на узбіччя українську культуру, переслідувала українські звичаї, силоміць насаджувала російську мову, всіляко утверджувала зверхність росіян.

Тож нема нічого неприродного в прагненні українців мати свою державу і в ній вільно розвивати рідну, виплекану предками культуру, звичаї й мову.

Захист самобутності

Після Другої світової війни світ почав змінюватися. Люди й народи стали гостріше відчувати свою самобутність. Про рівноправність усіх людей і народів заговорили міжнародні органи.

“Усі народи мають право на самовизначення. За силою цього права вони вільно встановлюють свій політичний статус і вільно забезпечують свій економічний, соціальний і культурний розвиток”, — записано в статті 1 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, прийнятого Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 року і ратифікованого Україною 19 жовтня 1973 року. У статті 5 Декларації про право на розвиток, прийнятої резолюцією 41/128 Генеральною Асамблеєю ООН 4 грудня 1986 року, ставиться недвозначна вимога: “Держави повинні вживати рішучих заходів, спрямованих на ліквідацію масових і грубих порушень прав людини, народів і осіб, спричинених такими ситуаціями, які є наслідком апартеїду, усіх форм расизму і расової дискримінації, колоніалізму, іноземного панування й окупації, іноземного втручання і загрози національному суверенітету, національній єдності і територіальній цілісності і відмови визнати основоположне право народів на самовизначення”. Це повністю стосувалося й стосується України — колонії Російської імперії зі зміненою назвою. Але скориста-

тися цим правом, перебуваючи за “залізною завісою” в обставині переслідувань і терору, було нелегко. Через те в Україні будь-який поступ відбувався важко, із запізненням і часто спотворено.

28 жовтня 1989 року було прийнято напівколоніальний Закон “Про мови в Українській РСР”, розроблено й програму його реалізації, яка не була виконана навіть наполовину.

16 липня 1990 року Верховна Рада ще Української РСР прийняла Декларацію про державний суверенітет України, де визначила завдання держави перед нацією, для якої ця держава існує: “Українська РСР забезпечує національно-культурне відродження українського народу, його історичної свідомості і традицій, національно-етнографічних особливостей, функціонування української мови у всіх сферах суспільного життя”. Не випадково тут зжито слово “відродження”: відроджують те, що було занедбане або знищене. Саме для цього й потрібно було відновити державність України.

Україна стала незалежною. Але керувати нею, розпоряджатися в ній залишилася стара колоніальна адміністрація. Через те навіть конституцію країни було прийнято тільки аж через п’ять років після проголошення незалежності.

У Конституції (Основному Законі) України, прийнятій Верховною Радою України 28 червня 1996 року, у статті 10 записано: “Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України”. На всій території, тому що Україна унітарна держава.

Офіційне тлумачення частини першої статті 10 дав Конституційний Суд у Рішенні № 10-рп/99 від 14.12.99: “Положення частини першої статті 10 Конституції України, за яким “державною мовою в Україні є українська мова”, треба розуміти так, що українська мова як державна є обов’язковим засобом спілкування на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування (мова актів, роботи, діловодства, документації тощо), а також в інших публічних сферах суспільного життя, які визначаються законом”. Державні службовці всіх рангів мають служити інтересам усього суспільства, а не своїм власним.

Проте не досить, щоб у Конституції був запис про державність мови, це положення повинно бути підкріплене певними заходами, конкретними діями.

Закон на виконання другої частини статті 10 Конституції України “Про забезпечення функціонування української мови як державної” з великим запізненням (через 13 років) був прийнятий Верховною Радою України 25 квітня 2019 року і набув чинності 16 липня 2019 року. У ньому в пункті 7 статті 1 зазначено відповідно до

Рішення Конституційного Суду № 10-рп/99 від 14.12.99: “Статус української мови як єдиної державної мови передбачає обов’язковість її використання на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування, а також в інших публічних сферах суспільного життя, які визначені цим Законом”. Тим часом його виконання замість того, щоб змцнювати українську державність, часто всіляко гальмується ради приватних інтересів національних меншин, зокрема тих, яких ще за царських часів і пізніше прислали в Україну, за висловом цариці Катерини II, “для обрусення края”. Тарас Шевченко влучно сказав про колоніальне нашествя чужинців в Україну: “Байстрюки Катерини сараною сіли”.

Державна мова і права людини

Часом лунають звинувачення, ніби Закон “Про забезпечення функціонування української мови як державної” порушує права людини, Але ні в цьому Законі, ні в інших за законодавчих актах в Україні нема таких положень, які б регламентували особисте спілкування людей. Навпаки, в Законі “Про забезпечення функціонування української мови як державної” в пункті 2 статті 2 застережено: “Дія цього Закону не поширюється на сферу приватного спілкування та здійснення релігійних обрядів”. Людина в сім’ї, з друзями, зі знайомими, з одноплемінниками може спілкуватися як рідною, так і будь-якою іншою мовою, яку вони розуміють. Це приватна справа.

Але людина, яка належить до національної меншини, не може, не має морального права вимагати розуміння її мови від людей, у яких інша рідна мова, інша мова спілкування. Через те в пункті 1 статті 3 Закону одним із його завдань передбачено “утвердження української мови як мови міжетнічного спілкування в Україні”. У державі немає і не може бути привілейованих національних меншин.

В одній державі однаково прийнятною для всіх її громадян може бути лише одна мова, і такою мовою природно є мова державна, мова абсолютної більшості населення — чи це у Франції, чи в Росії, чи в Україні. Хіба можна собі уявити, щоб у Франції мовою міжетнічного спілкування була німецька чи в Росії — башкирська? В державі Радянський Союз такою мовою була російська — мова панівної нації, і всі мимохіть мусили знати її, якої б національності людина не була. Інакше людина в багатьох випадках була безпомічною і безправною.

Не випадково однією з умов набуття людиною громадянства (і в Україні, і не в Україні) є знання мови країни проживання (крім цього, ще й історії і конституції). І в цьому немає ні найменшого порушення прав людини, а навпаки.

Тому в пункті 1 статті 6 і сказано на захист прав людини: “Кожний громадянин України зобов’язаний володіти державною мовою”. Інакше людина, яка не знає мови суспільства, у якому живе, випадає з суспільного життя. Щоб людина могла бути повноправною, в державі створено умови для оволодіння державною мовою. У пункті 2 статті 6 зазначено: “Держава забезпечує кожному громадянину України можливості для опанування державної мови через систему закладів дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти, освіти дорослих, а також через підтримку неформальної та інформальної освіти, спрямованої на вивчення державної мови”. Тому мовою освіти має бути беззастережно державна мова. Хто це ігнорує, ігнорує державу, в якій живе. Зрештою, знання ще однієї мови, крім рідної, ще нікому не заварило, як і взагалі знання мов. Хіба що людина вже настільки тупа, що їй це не під силу.

І в Гаазьких рекомендаціях щодо прав національних меншин на освіту, прийня-

тих під егідою Організації з безпеки та співробітництва в Європі у жовтні 1996 року, застережено: “Особи, які належать до національних меншин, зобов’язані інтегруватися в більш широке суспільство держави через належне володіння державною мовою”. Не більшість має пристосовуватись до національних меншин (їх, до речі, багато), а навпаки.

Дехто, щоб вивістити в українській державі російську мову, посилається на згадку про неї в третій частині статті 10 Конституції України: “В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України”. По-перше, російська мова тут згадується як одна з мов національних меншин, сюди можна було б додати ще й білоруську, польську і т. д. (інші мови); по-друге, держава тільки гарантує вільний розвиток, використання і захист російської та інших мов національних меншин (кому не байдужа його мова, розвивайте її, дбайте про неї — хто вам боронить?), а коли йдеться про державну українську, то держава у власних інтересах самозбереження має забезпечувати її повсюдне функціонування, тобто адміністративно, юридично, фінансово, матеріально підтримувати її. Держава діє в інтересах усього суспільства, а не окремих груп на шкоду загальним потребам. Держава діє з перспективою на майбутнє, а не лише заради сьогодення, інакше вона загине.

Неправомірні й посилавання адептів російської мови в Україні на так звану Євро-

пеецьку хартію регіональних або міноритарних мов, бо сам переклад назви цього документа фальшивий; насправді українською мовою він мав би звучати так (і такий її зміст): Європейська хартія місцевих і малопоширених мов (до яких навряд чи можна зарахувати російську мову, яка і не місцева (не регіональна), і не малопоширена (не міноритарна).

пейську хартію регіональних або міноритарних мов, бо сам переклад назви цього документа фальшивий; насправді українською мовою він мав би звучати так (і такий її зміст): Європейська хартія місцевих і малопоширених мов (до яких навряд чи можна зарахувати російську мову, яка і не місцева (не регіональна), і не малопоширена (не міноритарна).

У кожної людини, крім особистих прав, є ще обов’язок перед суспільством, у якому вона живе. У державі, крім приватних інтересів окремих груп, є ще й довготривалі загальнонаціональні інтереси. У пункті 2 статті 1 Закону “Про забезпечення функціонування української мови як державної” резонно наголошено: “Статус української мови як єдиної державної мови зумовлений державотворчим самовизначенням української нації”.

Мова української нації

Українські недоброчинці всіляко паплюжать українську мову, щоб принизити український народ.

Українській мові закидають, що вона спеціально виворена десь у середині XIX століття, аби нашкодити Російській імперії. Тим часом від VI століття до нашого часу дійшло понад 13 тисяч таких українських слів (див.: Ющук І.П. Словник української мови VI століття, — Львів: Астролябія, 2019) — багато з них російській мові невідомі. Єврейський теолог Соломон Цухакі в XI столітті в коментарі до П’ятикнижжя вжив запозичене в наших предків слово сніг (саме в такому сучасному звучанні); інший єврейський теолог Ісаак бен-Моїсей у XIII столітті в коментарі до

Талмуду записав слово пліт — з українським звуком і (див.: Гаркаві А.Я. Объявление евреев живших въ древнее время на Руси и о словянских словахъ, встрѣчаемыхъ у еврейскихъ писателей. — СПб, 1865). Книгиня Ольга після хрещення 957 року в Константинополі дістала ім’я Елена (саме так його, через о, й записано в літописі). Українськими елементами пронизане “Слово о полку Ігоревім” з XII століття. У XIV — XVI століттях українська мова була державною у Великому Литовському князівстві. Нею розмовляли козаки в Запорозькій Січі в XVI—XVIII століттях, про що є записи.

Нас переконують, що наша мова сільська. Це справді так (і чим це погано?), бо міста протягом багатьох століть були окуповані як не польськими, то московськими зайдами з їхніми чужими мовами. Леся Українка, до речі, дворянка, писала: “Моя мова мужицька? Так і всі мови мужицькі, а пани скрізь намагаються говорити по-чужому, аби не так, як свої мужики говорять: московські пани хочуть говорити по-французьки і донедавна так і говорили, а по-московськи часто й читати не вміли, бо то було для них “простонародное наречие”. “Мужицькою” мовою написала Леся Українка “Лісову пісню”, “Кассандру”, “На полі крові”, “В пуші” і не тільки. Яка добірна й шляхетна ж бо мова її творів! А Тарас Шевченко, Михайло Коцюбинський, Іван Багряний, Максим Рильський, Микола Лукаш, Євген Гуцало, Дмитро Павличко, Ліна Кос-

тенко, тисячі інших українських письменників та науковців! І з села, і з міста — з усієї України.

Українська мова, мовляв, непридатна для науки. Але перша в світі “Енциклопедія кібернетики” в двох томах була написана й видана 1973 року українською мовою (і слів, і висловів вистачило ж), потім перекладена російською. Усі твори Вільяма Шекспіра, до найменшого, чудово перекладено українською мовою. Переклад епічної поеми великого польського поета Адама Міцкевича “Пан Тадеуш”, здійснений Максимом Рильським українською мовою, поляки визнали конгеніальним. Це ж саме можна сказати й про його переклад віршового роману Олександра Пушкіна “Євгеній Онегін”. Усі найвидатніші твори світової літератури адекватно перекладено українською мовою. Інша річ, що цьому не сприяли ні Російська, ні Радянська імперії, і тепер держава не дбає про це.

Наша мова визнана як одна з наймилозвучніших. У XVII столітті французький дипломат П’єр Шевальє писав: “Мова козаків дуже ніжна і сповнена пестливих виразів та надзвичайно витончених зворотів”. З не меншим захопленням висловився про неї в XIX столітті великий польський поет Адам Міцкевич: “Я був вражений українською мовою. Українські простори — столиця ліричної поезії. Звідси пісні невідомих авторів часто поширювалися по всій Слов’янщині”. Цікава думка нашого сучасника — композитора Валентина Сильвестрова, людини, особливо чутливої до звуків: “Я ще за радянських часів у Львові помітив, що коли ти перебуваєш в

українській мові, в цій стихії, то раптом думки забарвлюються якось інакше. Коли переходиш із російської на українську, з’являється відчуття новизни відтінків, мова ніби з якимось цікавим вибриком, а коли, навпаки, з української на російську, то остання спочатку здається якоюсь прісною, по-лакській вихолощеною”.

Українська — це, мовляв, та ж російська, тільки зіпсована польською. Професор Костянтин Тищенко, досліджуючи слов’янські мови, дійшов висновку, що українська мова у фонетиці та граматиці має більше спільних рис з верхньолужицькою та білоруською мовами (29 спільних рис), нижньолужицькою (27 спільних рис), чеською та словацькою (23 спільні риси), польською (22 спільні риси), хорватською та болгарською (21 спільна риса), сербською та македонською (20 спільних рис), вимерлою полабською (19 спільних рис), словенською (18 спільних рис), ніж з російською мовою (11 спільних рис).

Хто добре знає українську мову, той без перекладного словника порозуміється з будь-яким слов’янином. А хто знає лише російську, той... Ось що розповів мовознавець і письменник Валентин Стецюк, уродженець Луганська: “Один з моїх знайомих депутатів Верховної Ради один раз був у складі української делегації на засіданні російської Думи. Тамтешні депутати виступали і один за одним наголошували, що українці і росіяни народи-брати, тому незалежність України — це якийсь парадокс, треба знову об’єднуватися. Тоді на трибуну вийшов мій знайомий. До речі, єврей за національністю. Він розпочав свою промову українською. В залі спочатку притихло, а потім зашуміло: “Что таке?” “Ми не розуміємо!” “Говоріте по-руськи!”. Тоді промовець їм заперечив: “Як же ви не розумієте? Ми ж народи-брати!” Отакі народи-брати, що не розуміють один одного. Українці можуть розуміти і росіян, і поляків, і сербів, і чехів, і словаків, важче — болгар, македонців, мови яких певною мірою стюоркізовані. Білоруська ж мова лексично майже не відрізняється від української, лише вимова звуків досить інша. Українська мова — самобутня центральностов’янська.

Українська мова логічна, бо вона розвивалася тисячоліттями в свідомості наших предків. У нашій мові лікувати, ліки, лікар, лікарня. І той же ряд в російській без логічного зв’язку: лечить, лекарство, врач, больница. Назва лікарня вселяє оптимізм, больница — підсилює неприємне відчуття. У вислові українською одружитися з дівчиною і російською женитися на дівушке, подружжя (друзі) і супруги (однаково запряжені) закладено різне бачення стосунків між людьми. В українській мові є і сад, і садові; і ріка, і річка; і книга, і книжка.

Як пише відомий російський вчений, спеціаліст у галузі психолінгвістики О. О. Лєонтєв, “в основі світобачення і світорозуміння кожного народу лежить своя система предметних значень, соціальних стереотипів, пізнавальних схем. Тому свідомість людини завжди етнічно зумовлена, бачення світу одним народом не можна простим “перекодуванням” перекласти на мову культури іншого народу”. Тому українцеві слід триматися своєї мови, а не ласитись на чужу, ніби панську.

Чужа мова, витіснювши рідну із структур мозку, як комп’ютерний вірус, руйнує закладені в ньому природою через спадковість стереотипи поведінки і творчі задатки, вироблені в процесі етнічної еволюції. Тому завойовники й насаджують свою мову серед тубільців, щоб загальмувати їхній природний інтелектуальний розвиток. Хто не розмовляє рідною мовою, той умирляє її і разом з нею свій народ.

Дбати в Україні про українську мову — це означає дбати про міць своєї держави і про власне інтелектуальне зростання. Для того в державі й запроваджують державна мова — мова нації, що творить її.

Іван ЮЩУК,
професор, заслужений діяч науки і техніки України

ПРОТИАНГЛІЗМ від Ірини Фаріон. Подача 7

Нагадаю, що *англїзми* — це запозичена лексика англійського походження в системі української мови як типове явище суспільної вмотивованості, початки якого сягають переважно кін. XIX — поч. XX ст. і набувають нового піку від 70-х років XX ст. (*трисель, брїджеск, скутер, пірс, стрингер* та ін.). В енциклопедії “Українська мова” серед реєстрових слів основним є термін *англїцизм*, як синонім подано *англїзм*. Вважаємо недоречним вживати термін *англїцизм(и)* не тільки тому, що він привнесений в українську мову з російської, але й через відсутність твірної основи для похідника з формантом —*цизм: Англія < англїзм*.

Англїзація — це процес напливу англїзмів в мову як наслідок суспільно-політичних чинників глобалїстського спрямування, а також циркулювання англїської мови в діловому та публічному просторі України. Вважаємо, що окремі *англїзми* і помірні *англїзація* є неминучим явищем мовно-суспільного розвитку на противагу до явища *англоварваризації* (від гр. *barbarismos < barbarous “чужинець, не грек”*), про що і йдеться в нашій рубриці.

Англоварваризація стає публічним приниженням свого і піднесенням чужого: “*ребрендинг* офіційних документів” — *rebranding, brand “головня”, “розпечене залїзо”, “тавро”, “фабрична марка”, “сорт, якість”* (АРС, с. 95), *ребрендинг “активна маркетингова стратегія, що передбачає комплекс заходів щодо зміни бренду або його складових: назви, логотипу, слогану, візуального оформлення, із супутньою зміною позиціонування”; “вид, сорт чи марка товару чи послуги, як зазначено маркою, товарним знаком тощо; найкраща марка кави; знак, зроблений спалюванням або іншим способом, для позначення виду, сорту, марки, права власності тощо; знак, який раніше наносили на злочинців гарячою праскою; будь-який знак ганьби; клеймо”*,

ребрендинг — оновлення;

“роуд-шоу в дитячих садках і школах” — *road-show “шоу, як вистава або музична комедія, яку виконує гастрольна група акторів”; “важливій кінофільм, який зазвичай представляють лише два рази на день на зарезервованому місці та за підвищеними цінами”; “будь-яка виїзна виставка, що рекламує продукцію компанії чи державну програму; неформальна будь-яка група, що подорожує країною з певною метою як політичний кандидат разом зі своїм оточенням”; “представлення трупи гастролерів”* (АРС, с. 639),
роуд-шоу — виїзна презентація, показ;

“наповнення сайту” — website, web “папутина”, “мережа” + site “місце розташування”; “місце, майданчик в інтернеті” (АРС, с. 834, 689); *“набір пов’язаних вебсторінок, розташованих під одним доменним ім’ям, як правило, створений однією особою або організацією”; caim 1. “сукупність вебсторінок, доступних у мережі Інтернет, що представляють організацію, приватну особу чи будь-яку інформацію, на які є поклики на пошукових серверах і які об’єднані за змістом та навігаційно”; 2. “вузол, будь-який об’єкт у мережі Інтернет, за яким закріплена адреса, що ідентифікує його в мережі”*,
сайт — сторінка.

Від редакції:
Просимо читачів долучатися зі своїми запитаннями до Ірини Дмитрівни Фаріон, професорки, докторки філологічних наук, постійної авторки “Слова Просвіти”.

Неда НЕЖДАН:

Післявиборче резюме і прогноз. Думаю, низька явка — не так винен карантин, як розчарування: старі не радують, у “нове лиця” вже не вірять, а відповідати за рукотворну біду не хочуть. Рейтинг слуг здувся з 73 до в середньому 10 з хвостиком, а у Львові — взагалі в прольоті, як і Верещук у Києві. І це “винок” і початок кінця мобільності. Не може не тишити прольот як фанери над Парижем Пальчевського над Києвом (де ті продавці чи обкурени “соціологи”, які пророкували йому друге місце?!). Тишити і суттєвий приріст ЄС, і показово, що лідирують не лише у Львові та Києві, але й стабільно представлені майже по всій Україні. Очікуваний і приріст інших проукраїнських партій на Заході. Проте безмежно сумно за рейтинг проросійських загопників та шмаріів на сході, а Маріуполь, Миколаїв — то взагалі аут, і навіть у Києві (!!!), незаконний ставлення янучарів на 2 місці на посаду мера! Після розстрілів на Майдані і Будинку профспілок, в якому намагалися спалити заживо поранених! За людину, прямо причетну до цих злочинів, голошує стільки киян! Мерзотно. Безмежно соромно жити з такими в одному місті. Характерно, що в більшості міст лідирують діючі мери — а це скоріше показник не того, що вони такі добрі, як зростаючої недовіри до центральної влади, некомпетентної і цирко-подібної. Бо все у порівнянні, і місцеві очільники та їхні партії — ті якоря, за які хапаються люди у навколишньому хаосі. Але є ще один показник — і дуже тривожний: прихований сепаратизм, і не лише на сході, не лише в містах, близьких до фронту, а й, наприклад, в Ужгороді чи Чернівцях — суттєво різняться зі Львовом, Тернополем, Івано-Франківськом. Нинішня влада не об’єднала країну, а навпаки — роз’єднала на шматки. Бо ідеологія “какаяразніца” загострила протест усіх, кому “є какая разніца” з усіма векторами проти цього пофігізму. Будувати на ньому державу неможливо, лише розвалювати. Ця дуга більшості замість “епохи бідності” принесла “епоху жебрацтва”, а замість миру — здачу позицій по всіх фронтах і ще одну війну, тепер уже всередині країни, бо непримиренність позицій стала на порядок більшою — достатньо іскри, і все спалахне. Епоха “між краплями” доходить свого кінця, неможливо рухатися у два напрями одночасно, вектори Свободи і Шарія протилежні, а ресурсу на топтання на місці вже немає, і це драгує всіх безмежно. Загопники і Ко вже не маскують рашистського українофобства, а шизофренічна гра “єдина країна — єдина страна” провалилася з тріском. Маски скинуто. Буде або знову принизлива російська колонія, або українська Україна. Але для другого варіанту ті всі проукраїнські сили мають об’єднатися. Чи це можливо після тої зливи бруду, яку вони понавиливали один на одного, воюючи за проукраїнський електорат? Складно сказати. Але іншого виходу немає. Потрібен новий “блок”, який може то все з’єднати — і, напевне, новий лідер, який уже є, але ще не на перших ролях. Це за логікою сюжету нашої драми. Перезавантажувати доведеться все. Тепер

Вибори, вибори...

мають піти за сильним і непродажним. “Вандали, або Повернення героїв” — так називається моя п’єса, яку зараз пишу і яка вже почала здійснюватися в реальності. Думаю, це основний конфлікт. І думаю, що після трагіфарсу ми все-таки опинимось у героїчній драмі, а не песимістичній трагедії. І точно найближчим часом буде не до сміху, і в багатьох буде довга алергія на комічне шоу...

Юрій ПУКАЛЬСЬКИЙ:

Туманна виборча химера
Хотіли чесного на мера
А як вже той туман розтанув
То знову — Кернес та Труханов...

Анатолій ГРИЦЕНКО:

Пам’ятаєте депутата Лозинського? Який у режимі сафарі, в присутності прокурора і міліціонера району джипом трощив кістки і врешті забив до смерті людину? Вчора його обрали головою ОТГ. Не десь, а саме там, де скоєно вбивство. Обрали люди, які там жили тоді й живуть зараз. Люди, які про всі ці жахи знають. Це відбувається у нашій з вами країні. Яка з кожним днем все більше стає не нашою — їхньою країною. Все більше стає чужою для нормальних думаючих людей. Це — катастрофа. Ціннісна і моральна катастрофа.

Мирослава БАРЧУК:

Ну що ж. Віктор Лозинський, який 11 років тому загнав і вбив під час сафарі місцевого мешканця, обраний головою ОТГ в тому ж Голованівському районі Кіровоградської області, де відбулося вбивство. Кріпаки повертають свого феодала.

Це, до речі, та сама Кіровоградщина, яка і Олесь Довгого приводила в парламент в кількох скликаннях, і багатьох інших мерзотників. Я все розумію про морок у головах, про що прокляту інерцію рабства (знаю про Кіровоградщину багато, моя мама (Ніла Крюкова, ред.) звідти, ми звикли до прокльонів і хейту з початку 90-х, за Студентське голодування, всі революції і “націоналізм”, антикомунізм і загалом за “борзость”). Але мушу визнати, я не бачу виходу чи хоча б світла в кінці тунелю.

Оля Решетилова пише, що ніхто не працював з цими людьми. Це правда. Але як з ними зараз ефективно працювати, якщо всі головні телекнопки країни в руках людей, для яких ці малоосвічені темні кріпаки, ось цей затурканий забитий паралітик на роздоріжжю — лише ресурс?

Словом, це довга історія. Довжиною в життя скоріш за все.

Ірен РОЗДОБУДЬКО:

...Я була впевнена, що гідності, честі, любові і поваги до себе і до своєї країни ми навчилися в 2013-2014... Виявилось, що це лише уроки, які засвоюються важко і дуже дорогою ціною.

Адже надто дорогою ціною далися усім нам ці півтора роки прозоріння тих, хто обрав для України владу дилетантів. Ще дорожчою може бути, якщо на їхнє місце прийдуть “медведчуки з шаріями”. Проте, нинішні вибо-

ри дали надію, що зелений і “червоний” туман поволі розвіється, як страшний сон, як те, про що у нас кажуть — “пороблено”.

А от що робити, аби це сталося якнайшвидше?

Дати зрозуміти всю глибину падіння тим, хто поки що вагається? Як? Тролінгом і вороженчею? Роз’ясненням і співчуттям? Ігноруванням? Агітацією? Яким чином знову повернути на той шлях, який розпочався на Майдані і який так брутально і цинічно урвався з приходом зє-влади, що зіграла причинним місцем не на розлі — на психології злиднів, на амбіціях, на “протестних настроях”, на бажанні “припинити стріляти”, на “втомі від війни”, на махровому популізмі, на “особистих образах” і на симпатії “простих людей” до ще більших симпатяг “з телевізора”. Все це відходить (і відійде!) в минуле з кожним цинічним “зашкваром”. Це вже очевидно.

Але хто надалі буде визначати курс країни? Молодь, якій розповідали, як добре жилося в СРСР? Молодь, якій “какаяразніца” за кого голосувати? Люди, які читають лише по айфонах і пишуть з помилками і, попри це, мріють про своє шасливе життя і успіх, що якоюсь дивом прийде — без “напрягу”, знань, вміння захищатися, коли тобі плюють в обличчя — і вміння розрізнати “дошок” від цього плювка.

Це ще нерозпочатий фронт роботи — в освіті, у вихованні, просвітництві, культурі. Тих галузях, котрі нині відсунули на останню лінію барикад. Але саме ця лінія — ідеологічна, як не парадоксально, лишається незламною, адже визначає ідентифікацію країни в світі. Її важко зламати, навіть якщо на ній стоять усього “триста спартанців”...

Вони залишаються в історії — а зелений туман розсіюється.

І... дякую тим, з ким це сталося вчора.

Володимир ХАРЧЕНКО:

Міський голова тікає на лікування за кордон, залишивши своїх городян помирати без якісних лікарень, апаратів ШВЛ та кисню. Сплачує за порятунок своєї лисої голови мільйони, які вкрав на посади мера свого міста. Харків’яни, об вас не просто потерли ноги...

Та якщо вам подобається, то хто вам лікар?

Олег ТЯГНИБОК:

Вітаємо свободівських міських голів з блискучою перемогою на місцевих виборах у першому турі!

Івано-Франківськ — Руслан Марцинків — 84%!

Хмельницький — Олександр Симчишин — 87%!

Тернопіль — Сергій Надал — 74%!

Є Свобода — буде Україна!

Андрій ІЛЛЕНКО:

Ми вели чесну вуличну кампанію, без шалених бюджетів, без жодної присутності в олігархічних медіа, без проданих місць у списку.

Телебачення нам просто вирубили повністю, навіть ті канали, які нас деколи запрошували,

відправили у бан на час виборів. Виняток склали 4 канал і Еспресо, за що їм велика подяка. Телік рулить, однієї польової кампанії та фейсбуку недостатньо.

Дякую усім, хто проголосував за “Свободу” і за мене особисто попри шалену конкуренцію столичних виборів.

Особлива подяка мешканцям мого рідного 215 округу, де ми зайняли перше місце на багатьох дільницях Лісового масиву, Биківні та Троєщини. Це чудовий результат!

Дякую нашій команді. Ви люди великої України майбутнього, на вас ще якось все тримається у цьому суспільстві. Для мене честь бути поряд з вами.

Принадно вітаю свободівських мерів Івано-Франківська, Тернополя та Хмельницького з феєричною перемогою.

Нонна СТЕФАНОВА:

Кілька речей в нотатник. Знову давно забути після Майдану фальсифікації, “каруселі”, і навіть незнані раніше порушення, наприклад “5 питань від президента”.

На ці 5 питань витрачено від 70 до 100 млн гривень. Сто мільйонів гривень, Карл! У державі, яка шостий рік (сьомий) чинить опір збройній агресії Росії, яка знала чимало економічного удару від тривалого карантину, держава, де немало людей бідують, а ті, що й не бідують аж так, просто сидять від зарплати до зарплати, не маючи змоги робити достойні заощадження. Пандемія крокує семимильними кроками, десятимильними навіть. Думаю, 10 тисч на добу вже до середини листопада цілком реальна цифра. І тут 100 мільйонів витрачається на опитування, яке не має жодної юридичної сили, робиться на коліні невідомо ким і невідомо як. І половина питань з цих 5-тих — багатьом взагалі незрозумілі. Будапештський канабіс і вільний економічний меморандум на Донбасі. Скорочення корупціонерів і довічна Верховна рада. Навіщо це робиться зараз і за такі кошти?!

Низька явка — дуже сумний показник. Показник безвідповідального населення. Байдужо. Населення “какаяразніца”. Не зневіреного, ні, це різні речі. Саме байдужого і безвідповідального.

Тому я дуже влячна тим, хто прийшов і проголосував в принципі. Ну, а за результатами побачимо, як працює щеплення від популізму.

Василь ЛИЗАНЧУК:

Широ дякую кожному, хто з чистими помислами проголосував за “Європейську Солідарність”, за Олега Михайловича Синютку. Це свідчить про те, що у нинішніх умовах потужного, реваншистського наступу на незалежність, соборність України промосковської “Опозиційної платформи — За життя”, різних Вілкулів, Шаріїв, Пальчевських для думаючих львів’ян національні цінності є сутністю їхнього життя, діяльності. Вони відкинули на смітник антиукраїнську маніпулятивну пропаганду телеканалів “НАШ”, “ЗІК”, “112”, “NewsOne” “Інтер”, “Україна”, “Україна 24”, “1+1”, які не вгавають паплюжити “Європейську солідарність”, її очільника — п’ятого президента України

Петра Порошенка. Але здоровий глузд не покидає українців, які живуть, думаючи, і прагнуть, щоби місцеву владу очолювали українські патріоти. Адже розв’язувати потрібно не лише комунальні та інші буденні проблеми, а зарозом захищати загальноукраїнські національні інтереси від зовнішніх і внутрішніх ворогів, які хочуть розпанахати, роздерти, федералізувати Україну на угоду московським загарбникам. Львів’яни це добре розуміють і віддали свої голоси за представників національно-демократичних партій. Прихильники “Європейської солідарності” справедливо вважають, що головою міста Львова треба обрати фахівця, патріота, доброго господаря, безкомпромісного борця за українську Україну Олега Михайловича Синютку. Олег Михайлович володіє дуже потрібними якостями сучасного керівника, здатного разом із сумлінними жителями міста, однопартійцями із “Європейської солідарності” розв’язати проблеми, які в останнє десятиріччя заповнили Львів. Він на законних підставах зуміє зупинити бездумну, хаотичну забудову, де відсутні дитячі майданчики і садки, скверики, школи, спорудити нарешті сміттереперобний комплекс і очистити місто від бруду, ліквідувати транспортний колапс, піднести науково-освітній, мистецький рівень Львова, щоби кожному було приємно, затишно, культурно, добротню жити у славному місті. Інтелектуально-професійна, національно-громадянська позиція Олега Синютки дає підставу так стверджувати.

Водночас прошу відкинути досаду тих львів’ян, симпатки яких не вийшли до другого туру виборів, і проголосувати за світлу особисту і загальноукраїнську надію, життєздатність якій без будь-якого лукавства забезпечить Олег Михайлович Синютка. Словами князя давньоукраїнської держави Русь Володимира Мономаха звертаю до кандидатів на посаду голови міста Львова, яким не вдалося досягнути своєї мети: “не лютувати словом, не хулити розмовою, гнів подавляти, помисел чистий мати, спонукаючи себе на добрі діла Господа ради”.

Небесні сузір’я розташувалися так, що нині під час гібридної війни Російської Федерації проти України найголовнішим “добрим ділом Господа ради” є розвиток, захист і зміцнення соборності української України, національним духом якої є Львів. Очільники львівських партійних організацій, мають усі добродійні можливості показати приклад об’єднання національно-демократичних сил, щоби дати потужну відсіч промосковським реваншистам і порятувати незалежність України.

Мар’яна САВКА:

Про вибори. Голосувала за тих, кого знала особисто за гарними вчинками.

Дуже мені не подобається ця жорстка прив’язка до партій. Я не вірю партіям, тільки конкретним людям.

Ну, здається, це все, що я можу сказати про вибори. І що я точно не збираюся в жодну партію. Але з повагою ставлюся до тих відповідальних людей, які наважилися йти в політику. Може, хтось із них та й встоїть.

Садиба-музей Панаса Мирного в Полтаві плекає славу класика й Героїв Сходу

Валентина ШЕМЧУК, заслужений працівник культури України, лауреат премії імені Панаса Мирного, член НСЖУ

Затишна полтавська околиця Кобишани... Коли б не завітали ви сюди, тут усе хвилює уяву, повертає в часи Панаса Мирного (Рудченка), сприяє кращому розумінню життя і творчості письменника.

2020-й – рік ювілею садиби-музею Панаса Мирного. 1940-го відкрили її для полтавців і гостей із усього світу. Більше двох десятиліть музеєм класика української літератури завідував його середній син – Михайло Рудченко.

Панас Мирний придбав садибу на 3-й Кобишанській вулиці, нині названій його іменем, у березні 1903-го. Сімнадцять останніх років життя він невтомно працював. Завершував роман “Повія”, написав поему в прозі “Сон”, оповідання “Робота”, “Дурниця” і “Пригода з “Кобзарем”, а також вірші, нариси, статті. Переклав на українську мову й видав поему Генрі Лонгфелло “Пісня про Гайавату”, запропонував до друку переклад трагедії Вільяма Шекспіра “Король Лір”, продовжував перекладати п’єсу Фрідріха Шиллера “Орлеанська дівчина”.

Звідси письменник ходив до центру міста на службу в казенну палату. Панас Мирний був членом Полтавської “Просвіти”,

брав участь у відкритті пам’ятника Іванові Котляревському, святкуванні щорічних ювілеїв Тараса Шевченка, випуску першого на теренах Наддніпрянської України українського часопису “Рідний край”, заснував видавниче товариство для дітей “Зірка”.

Садиба-музей Панаса Мирного в Полтаві – одна з найбагатших в Україні: понад 150 рукописів письменника та його старшого брата Івана Білика (Рудченка), разом із яким написаний роман “Хіба ревуть воли, як ясла повні?”, першодруки творів Панаса Мирного, понад 280 аркушів епістолярної спадщини письменника та його родини, близько тисячі речей, книжок, документів і фотографій, спогади про Панаса Мирного сучасників, архів тижневика “Рідний край”.

У книзі вражень відвідувачів музею залишили теплі слова шанувальники таланту письменника з Австралії, Англії, Австрії, Канади, Латвії, Німеччини, Польщі, США, Франції, Японії.

“Вся моя слава – Україна. Якби я їй добра хоч на машинку зробив, то мені і була б слава, я більшої не хочу”. Так написав у щоденнику Панас Мирний ще в молоді літа й не зрадив обов’язкові ніколи. Самовіддано присвячують свою працю пам’яті Панаса Мирного науковці садиби-музею письменника.

Очолований Світланою Завалій Полтавський літературно-ме-

моріальний музей Панаса Мирного трепетно плекає пам’ять і про героїв російсько-української війни, котрі віддали за рідну землю найдорожче – життя. Минулого року на ознаку ввічання подвигу Святослава Горбенка, Олександра Горячевського, Антона Грицяя, Дмитра Коряка, Олександра Мочалова, Дениса Синюка, Антона Цедіка було висаджено дерева на обійсті письменника-класика. Крім музейників, до справи вшанування пам’яті захисників Східних кордонів України від російських окупантів долучилися батьки героїв, солдати військової частини 3052 Національної гвардії України, учні й викладачі багатопрофільного ліцею № 1 імені І. П. Котляревського та загальноосвітньої школи I–III ступенів № 38 Полтавської міської ради Полтавської області – випускниками й цих навчальних закладів були полеглі оборонці рідної землі.

Цьогоріч на садибі Панаса Мирного вшанували подвиг Валерія Боняківського, Олександра Каменюка, Олександра Мочалова – полеглих захисників України від російських агресорів та Дмитра Фесенка – учасника російсько-української війни, котрий відійшов у вічність після важкої хвороби. На зустріч прийшли найдорожчі гості – дружини й діти героїв. Свято вклонилися пам’яті своїх славних чоловіків і батьків Анастасія Каменюк із донькою Ксенією та Галина Бо-

Науковці та гості на садибі Панаса Мирного в Полтаві (зліва: Володимир Васильєв, Раїса Сердюк, Світлана Півень, Вікторія Пащенко, Лариса Олійник, Костянтин Мішин, Вікторія Литвиненко, Світлана Завалій, Валентина Шемчук). Фото Ольги Тютюнник

няківська з донькою Мартою, котра думкою перебувала цього дня разом із мамою на пам’ятному вечорі. Глибоко зворушили проникливими словами голова “Спілки вдів та дітей учасників бойових дій “Птаха” Олла В’яла-Бойко й Дарія Ташаєва – матері, як і їхні доньки Жанна Мочалова та Майя Фесенко широ бережуть вічні вогниці пам’яті в своїх душах. На зустріч-ушанування подвигу полеглих оборонців батьківського краю запросили їхніх наставників і побратимів – учителя трудового навчання, технології і захисту України Полтавського міського ліцею № 1 Світлану Медведеву та бійців ВЧ-3052. Біля посаджених у саду Панаса

Мирного батьками героїв на честь своїх синів пам’ятних дерев на дощечках, виготовлених членом Національної спілки майстрів народного мистецтва України Володимиром Маркар’яном, розмістили написи з іменами героїв. Пам’яті кращих синів України тремтіли свічки в руках їхніх коханих, дітей, викладачів, друзів, із котрими разом непохитно відстоювали Схід України, та науковців Полтавського літературно-меморіального музею Панаса Мирного, де невдовзі постане Алея слави. Її закладуть дружини й діти героїв російсько-української війни, полеглих за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України.

Продовжуємо традиції Івана Огієнка

Софія БУРМЕЦЬКА, студентка факультету української філології та журналістики КПНУ ім. І. Огієнка

22 жовтня з нагоди 102-ї річниці заснування Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка відбулася II Всеукраїнська наукова конференція “Традиції Івана Огієнка у світлі вітчизняної науки”.

У рамках конференції прочитала відкриту лекцію професорка Ізмаїльського державного гуманітарного університету Галина Райбедюк “Спатися в безупиннім житті...”: наіонарна енергетика слова і чину Юрія Липи”. Лекція стала продовженням циклу щорічних читань, присвячених пам’яті нашого патрона Івана Огієнка, а також славетних письменників Поділля. Цьогоріч громадськість відзначила 120-ту річницю від дня народження письменника, лікаря, громад-

ського діяча, студента Івана Огієнка Юрія Липи.

Зі вступним словом виступив перший проректор університету Володимир Дубінський, згадав славетну історію Огієнкового вишу, наголосив, що саме університет був тим фактором, який у далекому 1918 об’єднав Західну і Східну Україну. Цікаві доповіді виголосили викладачі кафедри української літератури та компаративістики, а також кафедри української мови. Зокрема, Олег Рарицький дослідив давні пам’ятки української літератури в науковій рецепції І. Огієнка. Людмила Марчук виступила з доповіддю “Мовна особистість Юрія Липи: проблеми огієнківського мислення”. В інтелектуальній дискусії взяли участь й інші викладачі факультету.

Через віртуальний простір до слова запросили представників

Ізмаїльського державного гуманітарного університету, які долучилися до обговорення феноменальної особистості Ю. Липи. Г. Райбедюк слушно підсумувала: “Такі поети народжуються раз в ніколи”.

Аудиторія активно долучалася до обговорення, пролунали запитання й відповіді щодо постаті письменника, завдяки яким було відкрито таємницю народження та перегорнуто Кам’янецьку сторінку життя Ю. Липи.

До 120-річчя Катерини Білокур “оживлять” її картини

Цьогоріч з ініціативи Українського інституту національної пам’яті згідно з Постановою Верховної Ради України на державному рівні відзначається 120-річчя з дня народження видатної української художниці Катерини Білокур. Майстриня народного декоративного живопису, представниця “наївного мистецтва” народилася у селі Богданівка Пирятинського повіту на Полтавщині. Національний музей українського народного декоративного мистецтва підготував мистецький проект “Білокур”, який реалізується за участі восьми музеїв України – з Полтави, Києва, Яготина і Львова.

У проєкті задіяно й Полтавський художній музей (галерея мистецтв) імені Миколи Ярошенка, де налічується чотири картини уродженки Полтавського краю. Серед них – шедевр “Квіти в тумані”.

Проєкт здійснюється за підтримки Українського культурного фонду і передбачає низку цікавих та інноваційних заходів, одним з яких є видання книги мистецтвознавці та арткритика Олесі Авраменко, що містить не тільки маловідомі факти про життєвий шлях та творчість української мисткині, але й включає інтерактивні елементи. 20 сторінок (картин) цієї книги “оживуть” за допомогою доповненої реальності, яка перетворить процес читання на своєрідну гру та значно розширить читачську аудиторію, залучивши молодих людей.

Книга незабаром побачить світ та посідає почесне місце на полицях бібліотек, шкіл мистецтва та інших закладів культури. Завдяки проєкту “оживуть” 17 із 37 картин видатної художниці. Ці роботи стануть частиною широкомасштабної ювілейної вистав-

ки “Катерина Білокур. Життя в обіймах квітів”, яка відкриється наприкінці листопада. Вона розповість не тільки про долю художниці-самоуки з Полтавщини, що підкорила світ, а й про тих особистостей, які зіграли особливу роль в її житті: Оксану Петрусенко, Павла Тичину, Тараса Шевченка, Василя Нагая та багатьох інших.

За допомогою аудіогіда та доповненої реальності гості виставки зможуть самостійно ознайомитися з цікавими подробицями про створення 10 робіт Катерини Білокур, її епістолярною спадщиною, почути коментарі сучасників мисткині.

Приємним сюрпризом для шанувальників творчості великої художниці буде демонстрація загублених робіт – “Цар Колос” та “Березонька”. Вони вважаються втраченими після виставки у Парижі 1957 року. Завдяки новітнім технологіям глядачі вперше зможуть побачити їх на виставці.

Північно-східний міжрегіональний відділ Українського інституту національної пам’яті

«Я на гору круту крем’яною буду камінь важкий підіймать...»

Василь ВАСИЛАШКО,
заслужений журналіст України

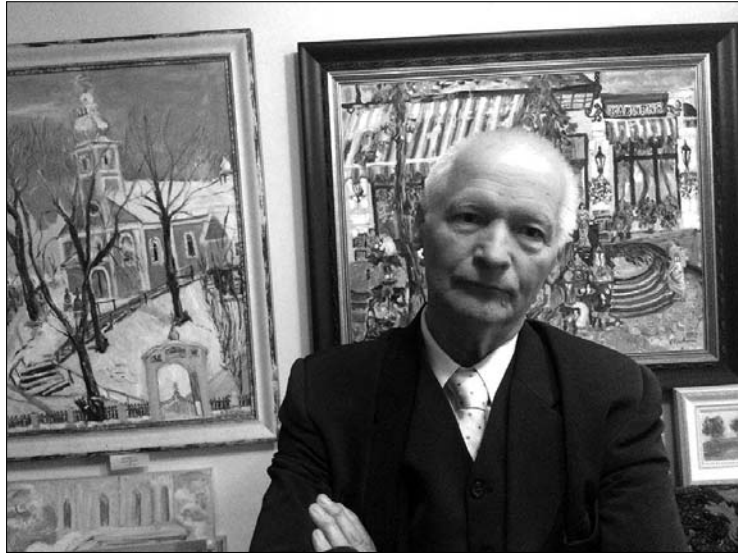
Дмитрові Пилипчуку 5 листопада 2020 року виповниться 75. Отож я не міг проминути нагоди зустрітися з моїм давнім другом та земляком і поговорити про життя-буття одного з найкваліфікованіших українських редакторів із 40-річним досвідом, члена Національної спілки письменників України, відмінника освіти України (2002), заслуженого працівника культури України (2016), енциклопедиста, поета, публіциста, перекладача, лексикографа, бібліографа, культуролога, в минулому – провідного наукового редактора видавництва “Українська енциклопедія” імені М. П. Бажана, редактора видавництва “Гене́за”, помічника-консультанта народних депутатів України М. Я. Волинця і Д. В. Павличка.

Дмитро Пилипчук редагує художню, історичну, юридичну, економічну, філософську, політологічну та інші види літератури. Був редактором таких видань, як “Твори” Д. Павличка (т. 1–10 т.), “Вибрані твори” у 2 т. (а загалом причетний до випуску більш як трьох десятків книг Д. Павличка), “Юридична енциклопедія” в 6 т., “Великий енциклопедичний юридичний словник”, “Політологічний енциклопедичний словник”, “Політична історія України ХХ ст.” в 6 т., “Українське козацтво: Мала енциклопедія” та ін. Видав п’ять етичних збірок, кілька книжок перекладів, документальне ревію “То хто ж сьогодні при владі?” та бібліометричне ревію “Про дозу дьогтю в бочці меду”. Основна тема публіцистики Д. Пилипчука – мовна політика СРСР і незалежної України.

Свого часу Віталій Русанівський, ознайомившись із сотнями сторінок майбутнього Пилипчукового “Словника синонімів української мови для редакторів та перекладачів”, був готовий взяти Дмитра на роботу в Інститут мовознавства АН УРСР, та “кандидат в еменеси” передумав, не побажавши віддати право Інституту втручатися в його лексикографічну працю. Кажу, що через два-три роки цей словник його (робота над яким триває вже кілька десятиліть) обійматиме 33 тисячі синонімічних рядів, хоч, як відомо, досі “академічні” українські та російські словники синонімів зупинялися на позначці 9 тисяч синонімічних рядів.

“До 2011-го я думав, що мій приділ – радше літературознавство, а не мовознавство, – каже Дмитро. – Поява ж першого тому “Словника української мови” у двадцятьох томах змінила мою філологічну орієнтацію”.

В 2012 і 2013 роках Д. Пилипчук “вибухнув” мегарецензією на перший (а потім – і другий) том СУМ-20: книжка “**Болять мені загублені слова...**” (в першому виданні – 608 стор., а в другому – 856) виявилася єдиною монографією, в якій не лише проаналізовано вади й проблеми нового академічного тлумачного словника національної мови, а й вперше запропоновано вісім тисяч раніше не використовуваних українською тлумачною лексикографією мовних ілюстрацій до 5,5 тисячі слів (читачеві запропоновано ще показник цих слів та показник імен). Центральною думкою книги є та, що радянська лексикографія зумисне прокрустувала словники української мови, і що оптимальний склад загальної лексики української мови для повного електронного тлумачного словника української мови повинен сягати мільйона слів, тобто всемоє більше, ніж це собі дозволила в СУМ-11 підмосковська лексикографія. Пилипчукова книга для сучасних українських лексикографів – це 30

Дмитро Пилипчук ПІСЛЯ ДОЩУ

*Після дощу, який змива
Усе нечисте й недолге, –
Неначе народився вдруге,
Радіють серце й голова.
Після дощу земля нова,
Не чую розпачу і туги,
А край Дніпра – веселок дуги,
В мені надія ожива.
Після дощу ще більш люблю
Мою зелену Україну,
А в чужині – за нею щем,
Я знову світ їм ловлю,
Я знов кохаю Батьківщину
Й схилиюся* перед дощем.*

* Piano, pausa. – Д. П.

26.04.2020
Фейсбук

серйозних лекцій на тему, як не треба і як треба укладати українські словники і що можна й треба цитувати в тлумачних словниках; окрім того, це ще й порадник щодо сотень імен творців українського слова, про яких не можна забувати в тлумачному словникарстві.

Другою, а може, й першою, “інформаційною бомбою” Дмитра для мовознавців, та й для бібліографів і культурологів, став його *СЛОВНИК СЛОВНИКІВ*, а точніше – бібліографічний показник “*Словники української мови: 1596–2020*” (К.: ВЦ “Просвіта”, 2020; 1072 с.). На мою думку, аналогів за обсягом і за контентом обидві книжки в Європі не мають. Я дякую “Слову Просвіти” за опублікування Пилипчукової передмови до цієї книги, з якої читач довідається і про три лексикографічні вибухи українського словникарства, і про те, що наша нація має в своєму культурному надбанні понад 9 тисяч паперових публікацій словників української мови (а ще ж – і якусь децимну електронних!), і що в розвитку нашої лексикографії є солідне прискорення, і що кожен рік додає до бібліографічного реєстру словників української мови *щонайменше триста нових словниково-вих праць*, що українці тільки в Україні створили понад 3,2 тисячі перекладних словників з 55-х мов світу (в УРСР вони мали словники лише із 14-х мов!). Важливо також, що українська мова у словниках, попри байдужу позицію держави, невпинно росте й розростається, і що головне наше завдання – зробити цей процес ще потужнішим і незворотним.

Д. Пилипчук зібрав у своїй книзі, зокрема, й інформацію про 556 видань словників української мови у тридцятьох країнах світу, що вселяє надію в те, що незабаром з’являться й сотні нових двомовних і багатомовних словників та розмовників української мови в тих країнах, де їх досі зовсім не було або де вони обслуговували значно вужчу аудиторію чи були надто скромними за своїм обсягом та якістю.

У двох названих і двох ще не названих книгах – “Про дозу дьогтю в бочці меду” (2017) і “Про Дмитра Павличка” (2018) – В. Пилипчук продемонстрував, як багато може зробити оптимістично орієнтований інтелектуал та енциклопедист, наснажений величчю української культури, літератури і мови та героїчним рухом шістдесятників. Все життя підготувало його до подвижницької долі, до невдячної щоденної ролі Сізіфа заблокованої національної культури, який прагне бачити й представляти цю культуру як цілісну і вимагає того самого від інших українців. У бажанні здолати оту заблокованість

Пилипчук не зупиняється навіть тоді, коли всі свої томи, навіть найважчі, йому доводиться друкувати своїм коштом, та ще й на позичені гроші!

Дмитро пригадує, що філологічну стежку намацував уже в юному віці: в дев’ятому класі середньої школи, відколи я його пам’ятаю, коли він не мав українсько-французького словника, а лише французько-український “Словник-мінімум з французької мови” на дві тисячі слів (К.: Рад. школа, 1958; 52 с.), вирішив переукласти собі його як українсько-французький, переписавши словничок в алфавітному порядку за українською абеткою.

Мій друг дивується з того, що коли Інститут мовознавства запуслав десятистовий Словник української мови, преса в УРСР якимось дуже дружно замовчувала цей проєкт, тоді як сам Дмитро невеличку статтю свою про новий Словник зумів надрукувати у багатьох районних газетах Хмельниччини, Житомирщини, Херсонщини, Львівщини. Все життя дослідник мовної політики щодо української мови плыве проти асиміляторської течії, прагнучи помічати й охоплювати те, чого не бачать і не охоплюють інші. Дмитро Пилипчук жартома пояснює це тим, що він за знаком Зодіака Скорпіон, – а Скорпіонам Бог дає дар проникнення у сутність речей. Читаю характеристику Скорпіонів: “Надзвичайно потужна інтуїція”. Так, це – про мого друга.

Плюс професійна вимогливість до себе. Сьогодні Д. Пилипчук ретельно нотує інформацію про окремі пропуски, помічені ним-таки чи окремими читачами в його монументальному бібліографічному словнику *словників української мови*. Шкодує, зокрема, про таку білу пляму: відомо, що працю над Словником Бориса Грінченка розпочали ще Є. Тимченко і Б. Науменко, які впорядкували лексичний матеріал журналу “Основа” 1861–1862 рр. та пізніше лексичні нагромадження й 1897 р. опублікували перші аркуші (літери А–В) як додаток до журналу “Киевская старина”. “Треба врахувати в наступному виданні!” – каже Дмитро. Він нагадує, що 2027 року виповниться 400 років *Лексиконові славенороському* Памви Беринди: “До того часу треба було б підготувати друге видання моєї бібліографії словників української мови, але вже з предметним та алфавітним показниками”.

За сумою зробленого в філології та за ерудицією він давно вже доктор наук і професор, тож дивуюсь: чому йому досі офіційно не надано цих звань? Чому жоден університет не назвав його хоч би доктором honoris causa чи почесним професором (адже на це й коштів жодних не треба!)? В редактованих ним енциклопедіях залишилися чимало написаних ним енциклопедичних статей...

Шоправда, Д. Пилипчук тим не переймається: надто вже багато в нашій науці фальшивої позолоти! Як справжній адепт і носій світла, мій друг весь у пошуках та у творенні майбутніх книг у невситуючій праці.

Дмитро ПИЛИПЧУК: Відкрити світові Сезам української мови

Моя давня приятелька і колега, відома українська видавчиня Валентина Кирилова опублікувала на своїй сторінці Facebook у авторську світліну, на якій ми бачимо один із десятків найцікавіших туристичних об’єктів Англії.

Від захопленого споглядання постмодерної будівлі Бірмінгемської публічної бібліотеки, яка за числом відвідувачів випереджає славетну Британську бібліотеку, я плавно перейшов до вивчення того, а яке ж місце посідає в БірмПБ українська книга, сиріч конкретні словники української мови. І тут на мене чекало велике розчарування: в електронному каталозі цієї найбільшої публічної бібліотеки Великобританії я побачив усього-на-всього 2 (два!) паперові видання словників української мови: Ukrainian-English dictionary М. Л. Подвезька (Нью-Йорк, 1954) та Ukrainian-English dictionary (compiled by С.Н. Andrusyshen and J.N. Krett; Торонто, 1957). Отакої!

Після цього колекція українських словників бібліотеки Бірмінгемського університету (кількість студентів та аспірантів якого втричі перевищує той самий показник КНУ ім. Т. Шевченка!) здалась мені взагалі печерою Алі-Баби. “Аж” 43 видання! Шоправда, в цій колекції немає навіть повного комплексу тлумачного Словника української мови в 11 томах (є лише т. I–VII), а Етимологічний словник української мови перестав сюди надходити після 3-го тому...

В електронному каталозі університетської бібліотеки я побачив, що з незалежної України з-поміж багатьох тисяч назв нашої лексикографічної продукції до книгозбірні Бірмінгемського університету у 1995–2007 рр. потрапили лишень 12 томів українських словників. Тут в очі не бачили ані жодного термінологічного, фразеологічного, діалектологічного, граматичного, орфоепічного [...] словника незалежної України, ані перекладних словників з півсотні мов, ні дев’яток томів академічного тлумачного Словника української мови у 20-ти томах, ні шеститомової “Шевченківської енциклопедії”, ані безлічі інших цікавих та авторитетних лексиконів. Ба більше! За останні ДВАНДЦЯТЬ РОКІВ (тобто після 2007 р.) з нашої незалежної держави до книжничі Бірмінгемського університету не потрапив жоден український словник.

І така картина не лише в Бірмінгемському, а й в більшості університетів Європи.

Чи не є це практичною реалізацією в культурному просторі Європи міфу Валюєва про те, що “никакого окремого малоросійського язика не було, нет и быть не может”?! Чому явне припинення навіть найменшого просочування українських словників на Захід збіглося в часі з активною підготовкою Москви до агресії проти України? Чому українські дипломати в країнах Заходу і Сходу так рідко, а то й взагалі не відвідують найпрестижніших бібліотек країн перебування і не цікавляться, як почуває себе там українська книга, література, мова, чи є в тих бібліотеках наші словникові, довідкові, енциклопедичні видання? Чому це ніби не стосується НАН України, наших міністерств освіти і науки, культури, університетів та академій, наших академіків, професорів, докторів і кандидатів наук, діячів культури, носіїв усіляких почесних звань? Чому, ідучи за кордон, вони так рідко везуть у дарунок тамтешнім закладам освіти і культури українську книжку? Чи знають усі вищезгадані особи, що, попри жорстокі умови війни, в Україні щороку виходить приблизно два десятки тисяч назв книг і брошур, а отже, є що покласти у візну валізку?!

Українці мусять чітко усвідомити, що послідовним намірам московської імперії нищити наш дух, наше мислення, нашу мову, освіту, культуру маємо протиставити свою рішучу волю вижити й перемогти. Час остаточно розвіяти по суті расистський міф Валюєва, щедро відкрити світові Сезам нашої мови й культури.

Дмитро
ПИЛІПЧУК

Закінчення.

Початок у ч. 30–32 за 2020

Україна — країна щонайменше сімох тисяч словників національної мови

шістьох, а то й чотирьох відсотків, а нерідко (надто у вишах) є *ще меншим*.

Немає сумніву, що тут є дві головні причини: відсутність фінансування і невеликі тиражі словників. До речі, інформація про наклад словника в Україні вказується лише в третині видань. Багато словників і словничків виходить вкрай мізерним накладом.

У моїй домашній бібліотеці серед кількох тисяч книжок знайдеться й кількості словників, зареєстрованих у цьому покажчику; ще багато сотень інших я в різні часи гортав навч або віртуально. Але чи міг би я дати оцінку загалом усієї сукупності українських словників за більш як чотири століття? Навряд. І чого я напевне не зміг би, — то це подати до словника-індекса 18 джерел і на цій підставі натякати про *верхню планку національного лексикону у 300 000 слів...*

Оцінювач лексикографічного скарбу нації має бути далекий як від академічного снобізму, так і від патосних суперлятивів. Мені здаються дуже сумнівними всі спроби прокрутувати словник національної мови, яких ми вже надивилися аж задосить.

Безумовно, як серед сучасних, так і давніших словникових видань України є і цінніші, і менш цінні. Я не глорифікую буквально кожен із зареєстрованих тут словників, якої б якості він не був. Але я обстоюю право кожного словника бути як зафіксованим у бібліографічному реєстрі, так і документально представленим у повному електронному словнику та у фонді конкретної універсальної чи спеціалізованої бібліотеки.

Я пережив багато гірких хвилин, констатувавши прикру відсутність словників, уже відомих мені з бібліографії, але наяв “не присутніх” (не хочу казати “загублених” чи “втрачених”) у фондах національних, обласних універсальних та університетських бібліотек чи Книжкової палати України. Щось втрачено цими фондами через байдужість чи недбалість, або свідомо й цілеспрямовано знищено (зі злочинних ідеологічних мотивів), а щось хтось краде. Якась — досить незначна — часточка словників потрапила до архівів, музеїв, приватних бібліотек чи за кордон.

І все-таки робота над цією книгою принесла мені незрівнянно більше позитивних емоцій, ніж негативних.

Що найважливіше у факті виходу в світ цього покажчика? З ним українці дістали безліч доказів, що їхня мова має таку солідну словникову базу для свого розвитку і такий багатофункційний бібліографічний інструмент для вивчення ресурсів національної мови і для планування нових лексикографічних та дослідницьких пошуків і збагачення методологічних та технологічних підходів до лексикографічного процесу, як і для навчання майбутніх лексикографів.

У суті *прагматичному* сенсі тепер фахівець будь-якої галузі знань матиме під руками практично вичерпний довідник про всі енциклопедії, словники, довідники з лексикографічним ухилом, які продемонструють їм як наше загальнономовне багатство, так і всю гаму галузевих лінгвістичних і термінологічних знань, котрі вони зможуть поглиблювати завдяки цьому покажчикові-навігатору. А озброєний словом фахівець вартий трьох фахівців.

Отримавши цей покажчик, науковці та фахівці зможуть тепер комплексно і значно адекватніше оцінити стан нашої загальної та спеціальної лексикографії. Для мене тепер цілком очевидно, що *в галузі словництва Україна володіє сьогодні величезним культурним ресурсом*.

Отже ж, деякі практичні міркування щодо наступних дій:

1. Увесь комплекс словників української мови наша держава має визнати **національним культурним надбанням**.

Відтак статус *національного культурного надбання* зобов’яже органи центральної влади та місцевого самоврядування подбати про створення і послідовне комплектування в національних, обласних універсальних та університетських бібліотеках України *фондів і колекцій словників української мови*. Фактично посібником і *програмою створення таких фондів* міг би стати цей бібліографічний покажчик.

2. Держава і/або наукова й культурна спільнота повинні подбати про створення **Центральної бібліотеки-музею словників української мови** з будівництвом спеціального приміщення з книгосховищем, розрахованим мінімум на 5 000 погонних метрів полиць, оскільки для повноцінної роботи бібліотеки-музею необхідно, щоб щонайменше 80 % книгосховища використовувалося для зберігання кращих видань

Листи й відгуки на це видання
можна надсилати на адресу:

Видавничий центр “Просвіта”,
вул. Гончара, 52, Київ, 01054

З питань придбання книги
можна звертатись до автора:
dmytrosat@ukr.net, надсилати по-
відомлення на 097 317 56 05 або в
месенджер у Facebook.

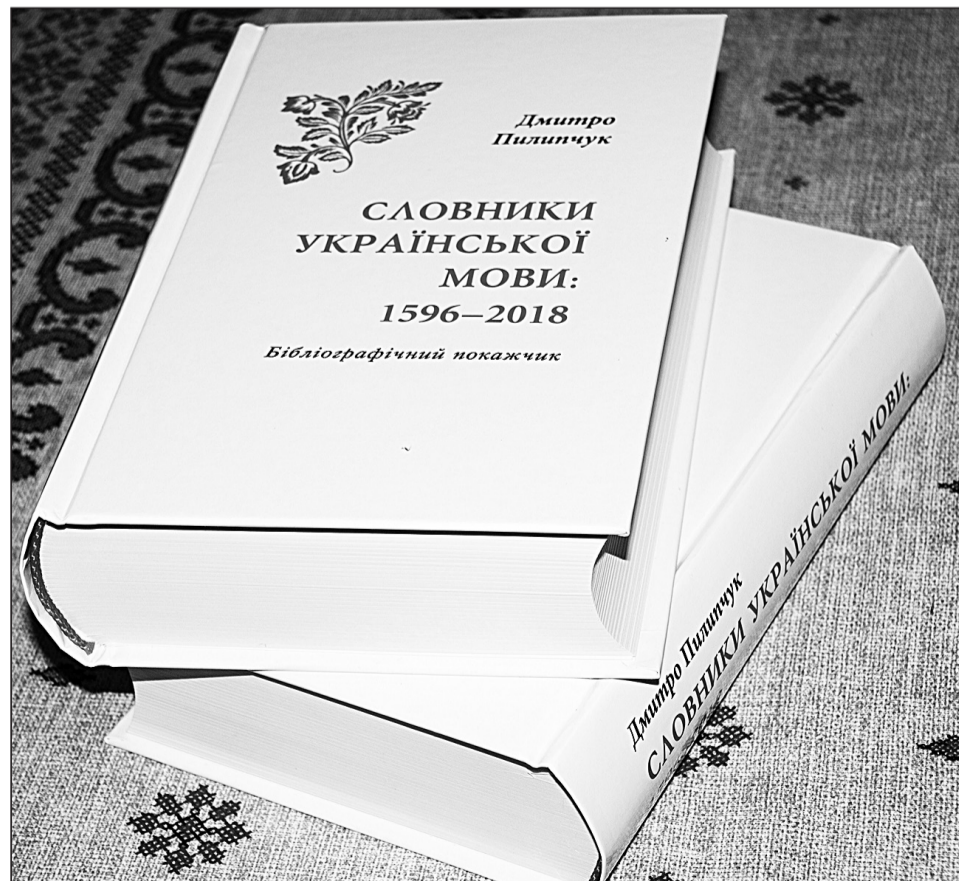
3. Отже, укладений мною бібліографічний покажчик “Словники української мови: 1596–2018”, в якому читач побачить загалом **понад дев’ять тисяч нотаток про паперові публікації словників української мови**, є незаперечним доказом того, що Україна — країна сучасної і високорозвиненої лексикографічної культури та інтенсивно-лексикографічного процесу: адже це дуже прикметно, що **97,6 % усіх її паперових видань словників надбано всього лишень за одне століття, а 85,7 % — всього-на-всього за якісь 27 років Незалежності України (1992–2018)**. Сьогодні Україна **надолужує мимоволі-згаяне в колоніальному статусі**.

Хотілося б, що моя книга спрокувала: **а) бажання українців по-новому поглянути на велич своєї рідної мови, б) бажання бібліографів інших країн вичерпніше описати словникові видання з їхніх національних мов і в) бажання іноземних лексикографів розпочати або прискорити укладання своїх перекладних — двомовних і багатомовних — словників за участю української мови (на жаль, у цьому сенсі розділ II-й цього покажчика засвідчив, за винятком Польщі, ледь не повсюдне лексикографічне затишшя стосовно словників та розмовників з української, що є інерцією засад імперіалістично-колоніалістичної лексикографії, яка в СРСР функцію міжнародного спілкування відводила виключно “великому і могучему руському языку”)**.

Тепер, коли ми вже переконалися, що українська лексикографія сьогодні суперактивна, саме час відповісти на останнє з трьох запитань, поставлених мною на початку передмови: **чи має бодай одна книгозбірня світу повну колекцію паперових видань словників української мови?**

На жаль, вже у самій риторичній формі цього запитання криється й відповідь: **не має**. Колосальна енергія українських лексикографів гаситься олімпійським спокоєм (а радше — байдужістю) українських бібліотекарів і найвищого менеджменту університетів та академій. Працюючи над цим покажчиком, я звернув увагу на серйозні проблеми комплектування бібліотечної мережі словниками української мови.

Звісно, оцінюючи рейтинги комплектування бібліотек України словниками з української за останні 27 років, треба завжди пам’ятати основну цифру: **6883** (це загальна кількість словників української мови, виданих в Україні за цей період). Якщо бібліотека, яка стоїть у рейтингу першою, за 27 років надбала: *Національна бібліотека України ім. Яр. Мудрого — 1860 словників, Запорізька ОУНБ — 616, а Наукова бібліотека Національного університету ім. Т. Шевченка — 1258*, то її загальне число назв словників ділимо на 6883 — і раптом дізнаємося, що **рівень комплектування словниками української мови у першій із цих бібліотек становить 27 %, у другій — 8,9 %, а в третій — 18,3 %**. І такі “успіхи” — у лідерів кожної з трьох номінацій! *А що вже казати про аутсайдерів?! Серед ОУНБ та університетських книгозбірень, які не потрапили до мого рейтингу, рівень комплектування словниками української мови не сягає і*

Богдан ТОМЕНЧУК: Це моя війна

***
З вас би ікони соборні писати,
Хлопці й дівчата із вісімдесятих.
БулО вам затято і зОвсім нелегко
Очі підняти і прапор на древко.
В легенду підЕте, прийшовши з легЕнди...
Цим і не снились тодішні агенти...
Зливалися з тінню, світлами й вітрами,
Тримали за клямку небесної брами...
Уміли ламати хребти непокорі —
Для кожного мали в північному морі
(І не рятувала прихильність Покрови)
Південного берега шмат двометровий.
З косою водила, вся в білому, леді
Вальси, біліші, ніж білі ведмеді.
Було вам насправді і страшно, й непросто.
Та стукнуло вікові за дев'яносто.
І він передав вам свободу як віно...
Ти справді не вмерла тоді, Україно.
Натикали пір'я — сказало, що крила,
І доля укотре тебе одурило...
Насправді — укотре. Відверто банально.
І знов "ще не вмерла" звучить поминально.
Ранні сивини, спізнілі відзнаки,
Добре зимують освистані раки...
І що тут поробиш? — ні дати, ні взяти,
Хлопці й дівчата із вісімдесятих...

***
Земля ще Господом обнята,
Ще зорі не стовбичать пнями...
Іще Тарасові ягнята
Не поставали баранами.
Ще Пастир гладить роси босі
По незахмарених голівках.
Іще світи у суголоссі —
Не по коморах і комірках.
Ще Бог, де ми, а не в екзилі
І носить сонечко у тайстрі,
Ще в росах птахи білокрилі,
А не голодні вівиці задрі...
Ще вірші зоряної персті
І світла збираного повні,
Ще жмут невинної шерсті
Не сипався з небесних овнів.
Ще так було усім не задро
Над Борисфеном і над Нілом,
Небесно, зоряно й зіркасто
Й ніщо ніде не капцаніло.
ВсьомУ ще вистачало дару
Збуватись лагідно і строго...
Ще пан Біг випасав отару,
А не отара пасла Бога...

***
Минає літо. Вже, на жаль, не дцятє.
Коли там відкладати на колись?
А гарбузи, неначе поросята,
На визрілих городах розляглись.
І ходить жінка з виду наче осінь.
Усе і всюди в неї до ладу.
І навіть клопоти, останні оси,
Пасують їй, як знаки гаразду.
Доці такі, як з неба огудиння.
Сади стоять святі, як хоругви.
І сивини сріблясте павутиння,
І золото живої ще трави.
І що про що там заповідь не дцята?
І шепче хтось: "Забудься, і вкради"
Ти ж нічия... Уся, немов присвята,
Отим садам, де був я молодим...

***
Цей світ Господь колись творив на совість.
Тут рай. Там пекло. Поміж ними — храм.
У часі зворохоблених торговиськ
Уже й молитва — усього лиш крам...
Благенька жертва слова відкупного.
Такі свічки... Ікони... Вітражі...
І днесь видніє тінь сумного Бога,
Навколо Нього, звикло, ні душі...
Усе таке, як панібратський бартер...
Прийми, Небесний, наш земний привіт.
Не, Ти, звичайно, дорогого вартій,
Але не ми, а Ти творив цей світ...
Писав старі й оновлені завіти,
Гадалося — на всі сто сот віків...
А то всього лиш чарку поновити
Отим вином за тридцять срібняків...
Це насання суцільних посміховиськ,
Збіговиська, можливі тільки тут...
...Нема питань — сотворено на совість,
Якщо згадати про наступний Суд...

***
Пахне димом і смутком... Тут лиш я й сигарета.
Ще зосталось на денці коньяка на ковток...
Десь там кола мотає обважніла планета.
І за нею в ескорті одинокий листок.
І самотність за небо ухопилася димом.
Облече сигарета пальці, душу, вуста.
Осінь з нашого літа повертає на зИму...
І закутує в себе метушливі міста.
Опадають каштани, як літа з рахівниці —
Розповзлися по бруку днів смішні їжачки.
І тепло носять гніздам заклопотані птиці...
Ті, котрі не покинули нас і наші стежки...
Доторкнуся, як вперше, до твоєї долоні.
Розпливуся тобою незабутим теплом.
І схиливши сивини у галантнім поклоні,
Ночувати покличу у вітрів під крилом...

***
Тут зайвий той, хто знає дати раду...
Сміються із пошарпаних знамен.
На трон святий шораз возводять зраду,
Щураються несхилених рамен.
Тут дух не свій витає над полями.
Сади рясніють у чужих плодах.
І родить совість поржавілі плями,
І кряче в душу чорнокрилий птах...
Не давши навіть помолитись натще,
У цій одвічній грі на інтерес
Тут по одному вибирають кращик
І відкликають в обшири небес.
У цім одвічнім царстві Пилата
Дрібне заплічний ворог глибини.
І ще в утробах плачуть немовлята...
Котресь почує знову: "Розіпни..."

***
А я живу крізь осінь навпростець,
Де час такий, як листопадів шелест.
Він був і є... Учора, завтра, днесь...
Так неохоче відцвітає верес...
А день мій знов, немов кудлатий пес.
З-за хмар кудлатих висолопив сонце.
І мило притулився до небес...
Він добрим був і добрим охоронцем...
Я дякую за осінь вам і дню,
Та ще йому за відданість собаку...
Танцюють тіні музику вогню.
Напевно, гарно... Але я не бачу...
Я згадкою торкаюся до вас...
Здається, навіть відчуваю дотик...
Відважуюсь, запрошую на вальс,
Затамувавши спогад, наче подих...

Диптих при ліхтарях

1
Вклонялись тіні пізнім ліхтарям.
Текли часи, немов розлиті вина.
Вона ж, немов молитва з вівтаря,
Була пречиста і була невинна.
Хоч завше їй здавалось, що ось-ось
Надїде він, диявол нелукавий.
Такий собі до вчора просто Хтось,
Володар прав на дві ранкові кави.
Осипле поцілунками від ніг,

Забрівши ними на красиві плечі,
І тихо так подякує за гріх,
Що ним він був увесь вчорашній вечір.
О, Як би підкорялася вона...
Собою осипала б, як дарами.
І ніч, мов келих давнього вина,
Кудись лилАся б понад ліхтарями...

2
Твоє мовчання на долонях тиші,
Де вічно правлять світлом ліхтарі...
Чомусь так добре у моєму вірші
Твоїй про щось задуманій порі.
На виноградах досягають віна.
І круговертей повний барабан.
А ти красу одному Богу винна
І посмішки такий п'яний шампан...
До плеса парк припаркувала осінь,
Уста твої сотворені для рим,
І дікі гуси криком стоголосим
Знов відлітають рятувати Рим.
Ідеш така чомусь невідворотна,
Що пізно так судилася мені.
Малює осінь золоті ворота
Тобі на домотканім полотні...

***
Осене, чуєш, до себе впусти
Латати діру в озоні.
Згусток мелодії і висоти —
Останній концерт в сезоні...
Осене, може воно і не час...
Та вЖЕ так лягає карта...
Осене, хто там про білий вальс?
Справді, то ще не завтра.
Осене, може не треба сліз
Про журавлів і вирій?
Осене, вічний у них безвіз,
Осене, їм по вірі...
Осене, хочеш, стануся тут
Аж до самого ранку...
Осене, очі тебе так п'ють
Грішно, немов коханку...

***
Заходив берег у ріку.
Захланно й трепетно. Як вперше.
Ти поверни її таку,
Забутих днів забутий верше...
Така натхненно нестрімка,
І ні півслова навпоперек,
Вона була, як та ріка,
А я отой невмілий берег.
Така стелилася постель,
Хитались трави, небо, вигін.
А я тулив її до скель
І цілував у кожен вигін.
І дико з ревності стогнав, —
Здавалось, ніби душу місяць, —
Коли до лінії стегна —
Її стегна! — торкався місяць...
Збігає берег до ріки
Захланно й трепетно, як вперше...
Ти поверни усе таким,
Забутих днів забутий верше...

***
В село? У ліс? Аби лиш тільки з міста,
З цієї кам'яної метушні.
В снігах, як в сивих бородастих змістах,
Палити згадки й грітись при вогні...
І прибирати до Різдва ялицю
Зірками, мов цукерками з кишень.
Спріймати сад вертепом у ста лиця,
І засвітити з попелища день.
Доїсти вчора спечену картоплю,
І знову срий полюбити світ,
Коли потягне місяць, як пантофлю,
Вертепний чорт, немов збитошний кіт...
Сховає, певно, за оті замети,
Або в іше прийдешні холоди...
А я підніму зірку, як монету,
Щоб знову дочекатись коляди...

***
Стежки в зими, як зморшки на чолі...
Дванадцять страв... Померлим чорна скибка...
Крізь сиві-сиві холоди на склі
Так сиво-сиво дихаю на шибку...
У нас Різдво... У нас така зима...
Ви їй черкнули місяць, ніби скіпку...
Чи видко вам, скажіть, котрих нема,
На підвіконні вашу чорну скибку?
Ну, як вам там, в небесній коляді?
Христа сповили при вогні в колибі?...
Приходьте... Навіншуйте гараздів...
Вам видко нас крізь продох мій на шибі?
Вже ваші тіні в ближньому куті...
Присутність ваша дужча, аніж морок...
Попробуйте хоч ложечку куті,
На хвильку сперши небеса на сволок...

***
Живим — живе. Погладь по холці пса.
Де ж ти поділась, та що в пояс, зИмо?
На сніг збідніли наші небеса
Чи в них такий передрізвняний символ?
Їм сіро, ніби втомленій душі?
Замість снігів — сивини в сто відтінків,
Лиш ангел незрадливий на плечі
У кожному зі всіх семи відмінків...
У пригорщі лелечого гнізда
Самотність найдавнішого гатунку,
Марії, що доношує Христа,
Невидко в дорізвняному малюнку...
Назавтра ж будуть вина на розлив —
Пречиста Діва народила Сина,
І не спитають, між котрих олив
Закопана Христова пуповина...
Відтак настануть завчені слова,
Світи себе зіграють у вертепах.
Щоб ім Вона, призвідниця Різдва,
ГойдАла Спаса у колиці неба...

***
Це тризна чи про що оці балі?
І тостів цих такий масний кавалок?
Чолом торкнувся місяць до землі —
І хоч без ряс, а такий, як парох...
Так глухо у воздвигнутих церквах...
Так моляться, неначе п'ють трутизну...
І навіть дощ, як незабитий вухи
В труну, в котру кладуть твою Вітчизну.
І цих лісів понурі коругви.
І ці понТИ над обмілілим ПОНтом.
Невже насправді велети — не ви,
Усе ж і вся поставлено на конто...
А вам коли не празник — то парад...
І ордени, начищені до блиску...
Країно болю, зойку, сонних варт,
Голодомору, визиску і зиску...
Про що мовчать намолені церкви?
І руки ці, порепані з тредИзни...
І ці слова, що козаки — не ви
У пісні ще не вмерлої Вітчизни?

***
Крізь вірш де ні крапки ні коми
Крізь час що забувся про строк
Рівняння про сто невідомих
А може відомих зірок
В торговцях глузду і тлуму
Де зір мій сягав аж до зір
Я сутності виміряв сумом
І він став основою мір
І вічність ставала любов'ю
Світла огортали світи
І слово ішло по безмов'ю
Де вчилися зела рости...

***
То кулі, то не кастаньєти,
І долі кульгавий демарш.
Ще будуть писати поети,
До фальші римуючи фальш,
Ще будуть в білій позолоті
Світити комусь імена...
Це потім все буде, це потім —
Чужа перемога, війна...
А вам помирати сьогодні...
Про що ці дими і вогні?

А снайпер рахує до сотні
У цьому безглуздому дні...
Святі чи лишень “со святими...”?
І видно в кривавій сльозі:
Не в ТИХ перемога, не з ТИМИ,
Бо ТІ — чомусь мертві усі...
З них — завше прекрасні мішені...
Не в них голубіє керва
Не в них у душі і в кишені
Про все зеленіє грошва...
...Тисина широка, як море,
Вколисаний плін течії...
А з неба вам видно офшори,
Ви плачете, взнавши, чії...
Судьба у вселенському фарші,
І небо від правди криве,
І кача тисиною фальші
За човником вутлим пливе...

***

Судьбою день наповнився по вінця,
І вечір млів рукою у руці.
І ніч минала з дивом наодинці,
І ранок з поцілунком на щоці...
Коли терпким терпінням повна чаша,
Не прикро озирнутись на межі —
Іде за вами боса правда ваша,
Влягається дощами в споріші...
З усього облізає позолота.
Усі слова розшарпують вітри...
Все пропадає, мов ганчірка з плота —
Фанфари, поголос, фуршети, прапори.
Лишень судьба, наповнена по вінця...
Та ще по вінця літа восени.
І червні, не подібні на червнці,
І небеса пливуть у полини...

***

Маємо нині нагоду
Взнати, чи ти — Божий дар...
Що там — зійти на Голготу,
Наче вівця — на вівтар?
Що, Вифлеємська обитель
І первородна звізда?..
КОму ти в біса спаситель —
Сам ні отець, ні газда...
Мудрі читають талмуди,
Ніби тамують жагу.
Про поцілунок Іуди —
Помежи стигм — ні гу-гу...
Стражо, знімайте Вараву —
В ньому ще є інтерес...
Так, це отой, котрий справа...
Лівого ні, щоб воскрес,
Раз він такий сиромудрий,
Каже, що Бог — то любов,
Хай уселенські лахудри
Витруть запечену кров...
Доста нас, грішних, дурити,
Ніби чесати язик...
Тешуть хрести і корита
З тих же тремтячих осик...
П'яний минає чи п'ятий
День після тисяч осанн...
Хай повисить, розп'ятий,
Хай там собі воскреса...
...Небо стелило в печері
Тло плащаниць голубе,
Ти не дивуйся химері:
Ті, що розп'яли Тебе,
Знову осанни співають
Мовою всяких заброд.
І до хреста прибивають.
А на хресті — мій народ...

***

Ви не забули?.. Це моя війна...
Лягли крізь душу шрами, як окопи.
Тобі, мені, усім одна ціна.
Доші такі, як парашутні стропа.
Куди несе мене мій парашут —
Подібний чимось на соборний купол?
Туди, де світ глухий такий, мов кут,
А небеса крихкі, мов шкаралупа?..
Та ви забули — це моя війна.
Мої атаки і мої тривоги...
Мої сто грам — я вип'ю їх до дна —
За вже буденний присмак перемоги...

м. Івано-Франківськ

Своїм життям до себе дорости...

Богдан ДЯЧИШИН,
член НСПУ, доктор філософії, доцент

*Читається — як дихається. І при тому
засвічується душа — ось що потрясає.*

Петро Сорока

Микола Петренко до останнього дня писав мистецьку поезію серця, яка торкається найпоетаемніших струн людської душі, спонукає до думання. Чи ж тільки поезію? Читаю-перечиту новели поета “Пробігти під веселкою”. Біжить поет, поспішає — “Так воно повелось — тобі потрібно **Доростати до себе самого**” (с. 39). Своїм життям до себе дорости. Працею і правдою людина доростає до пізнання свого “Я”. Людина мусить бути чесною перед собою, тоді вона буде чесною перед Богом та іншими людьми — саме такий шлях доростання до себе...

Живемо в хаосі одиничок і нулів, забуваючи про свою ідентичність, а денаціоналізоване населення гадає, що держава — це механізм для споживачьких потреб, забуваючи про те, що народ мусить будувати Україну своїми руками. Сучасна молодь схильна до читання, спрощених текстів, бо в інформаційному переситі (в день людство одержує 5 ексабайтів [5*10¹⁸] інформації) не знаходить часу для читання високої прози з надмірно деталізованими описами подій та обставин, яка вимагає надзусиль душі і серця. Але ж кожна подія спонукає людину до пошуку сенсу життя, пізнання сутності усміху і сліз речей.

Можливо, що саме за такими текстами малої прози майбутнє, бо екрани електронних пристроїв захоплюють користувачів в обійми малюночків, через що вони втрачають здатність мислити. Саме про таку прозу Миколи Петренка писав наш незабутній й талановитий письменник Петро Сорока: “Ці новели не загубляться і в антології світової міні-новели, яка неодмінно колись вийде, бо першокласних імен тут не забракне, позаяк письменники багатьох країн все більше тяжіють до лапідарного мозаїчного письма”.

Кожна мисляча людина шукає сенсу життя, намагається пізнати непізнане: “Я шукав усміхненого Бога. Я не знайшов усміхненого Бога... Усі святощі світу, напоумить мене — у що мені вірити?..” (с. 40). Віра — це цілісний комплекс наших знань і розуміння не бачених очима об'єктів; це те, що неможливо цілісно сприйняти з допомогою наших п'яти органів сприйняття навколишнього світу, до кінця зрозуміти й осмислити: “Люби Господа Бога свого всім серцем своїм, і всією душею своєю” (Євангеліє від Матвія 22:37). Але як любити (Габріель Гарсія Маркес стверджував, що трагізм історії людства — від нестачі любові) того, кого неможливо побачити? Тут і всі проблеми. На іконах люди зображають те, що хотіли б побачити. Пригадаймо історію про невірного Хому, який заявив, що не повірить у воскресіння Ісуса Христа, поки не **побачить...** (Євангеліє від Івана 20:25–29). Читаймо “Послання ап. Павла до римлян 1:20”: “Бо Його невидиме від створення світу, власне Його вічна сила й Божество, думанням про твори стає видима”. Ось вам і відповідь: Бога

не бачимо, **але бачимо його творіння!!!** Що ще? Ми є і створені Богом...

Ще одна проблема — брак знань: “... докази існування Бога є не природничо-науковими доказами, а чимось значно більшим” (Манфред Люти, “Блеф! Фальсифікація світу”). Це і є спонукою до пошуку, причиною великої кількості релігійних ученень та догматів?

Богдан Чепурко у своїй книжці “Створення світу” описав такі одкровення, які пізнав у сні: “Бог смішив мене з такою легкою і невимушеною дотепністю, із такою чистою радістю і любов'ю, що я зрозумів: життя прекрасне, ніякого пекла нема, а спілкування із Творцем не тільки можливе, а й повсякчасне — у сні, наяву, в пісні й молитві, через усе створене, через любов до природи й одне до одного”. Життя прекрасне, — і щаслива людина, яка пізнає цю істину сповна... Все живе і немовою мертве — мислить. У тиші Творець промовляє до нас...

Не кожному під силу розумом осмислити всі новели — серце не в змозі знести тягаря душевних переживань, миттєвостей, що їх довелося пережити панові Миколи. Яке ж ество виплодило цю систему речей: Голодомор, рабське життя, війна, німецькі і советські табори, зло, яке не знає меж... Сльозою пам'яті читаю новелу “Прикмети Вавилонської вежі”: “Я не можу забути того, як запротестували всі дерева, коли їх прийшли рубати. Виконавча служба податкової інспекції, чи як вона тоді називалася...” (с. 42). Тут слід зауважити, що в СРСР із 1939 року оподатковувалося кожне плодове дерево. Цей податок був скасований тільки в 1954 році за розпорядженням Маленкова Г. М.

Пан Микола усвідомив і стверджує, що людина мусить зайняти свою скромну нішу в процесі світобудови, а це щоденна важка праця над собою, яка полягає в несенні “особистого хреста” на “свою Голгофу”...

Автор новел пережив, перетерпів, але не збайдужів: працював до останнього дня, вболівав за наших воїнів доброї волі (“Поминки старого крука”), роздумував про провідників, єдність народу (“Місце в журавлиному ключі”): “А птахи лишень піднімаються в небо — і вже кожен знає, де йому стати... Про лідера немає чого говорити, він сильний і до-свідчений... кожен викладається до крайньої своєї межі” (с. 48–49). Здається, нас нічого не вчить історія. “Якби ви вчилися так, як треба, / То й мудрість би була своя.” (Тарас Шевченко), але ми не читаємо книжок із заохоченням до мудрості: “Мудрість закону лебедино зграї полягає в тому, що лебеді відчувають крило сусіда й не заважають один одному в польоті” (Василь Земляк, “Лебедина зграя”). А люди мусять допомагати одне одному в житті, розуміти просту істину, що Україну мусимо будувати своїми руками.

Боже, навіщо Ти сотворив ЗЛО? Твій чарівний світ, Боже, і зло, велике диво кохання і ті муки, які зносить людина впродовж свого життя: “Ми також творимо — бо наснажені Твоєю милістю” (с. 49). Автор новел стверджує: все, що творять письменники — “це ж із Твого дозволу, Господи!” (с. 49). Бог наділив кожного свободою вибору. Правдивий

Микола Петренко народився 6 листопада 1925 року в сотенному місті Лохвиця на Полтавщині. Помер 10 жовтня 2020 року у Львові. Автор понад 100 книг поезій, прози, гумору, публіцистики, віршів для дітей, казок, пісенних текстів.

Микола Євгенович — багаторічний автор тижневика “Слово Просвіти”. Висловлюємо глибокі співчуття родині і читачам Поета.

Сьогодні ми друкуємо останнє прижиттєве фото М. Є. Петренка, а в наступному числі — велику добірку його вибраних та ще не друкованих віршів.

митець мусить вторити Творцеві, аби все, зроблене ним, не суперечило логіці буття — все, що добре мені, має бути добром і для мого ближнього. Тому автор відповідальний за те, що творить. Микола Петренко через сльозу просить (має на це моральне право!), бо створене ним заслуговує Божого схвалення, адже написане правдомовцем, людиною любові: “Господи, викрій годину — візьми до рук написане нами (мною. — Б. Д.) — воно про щастя! Читай, Господи!..” (с. 49). Години достатньо, щоб Бог прочитав усе, написане паном Миколою: “Нехай же одне це не буде заховане від вас, улюблені, що в Господа один день — немов тисяча років, а тисяча років — немов один день!” (Друге послання ап. Петра 3:8). На цій обнадійливий ноті й завершую свої розмисли...

Микола Євгенович зумів своїм життям до себе дорости й усвідомити, що цей процес нескінченний — вагата писаного слова плодоносить насінням правди, а пам'ять і слово — це фундамент розуму для прийдешніх поколінь.

...Боже, і змучився я...

Як — життя вдалося? Не вдалося?
Ще б хоч трішки... Трішки так... Чогось...
Трішки весняного стоголося?
Щему половинячох колось?
Трішки ще — мандрівки до Синаю?
З безвісті шемливого листа?
Трішки ще — чогось. Чого — не знаю...
Може — доторкнувшись до хреста!..

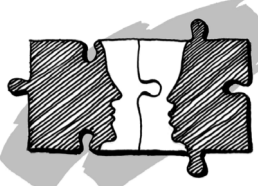
Микола Петренко

— 21 вересня у львівському Палаці мистецтв відбулася презентація татової книжки “Адамові брати”, — каже син Любомир. — Він не зміг бути на заході, бо з інфарктом лежав у лікарні. Та з ним установили телефонний зв'язок, і батько привітав присутніх через гучномовці. Планували повторити презентацію з його присутністю. Татові стало краще, його написали з лікарні. Зненацька 7 жовтня йому погіршало. Знову забрала “швидка”. За три дні пролунав дзвінок, якого я так боявся: лікар повідомив, що вночі батько помер. Залишилися його поезія. Зокрема й досі нікому неznана: вірші записані в зошиті на лікарняному ліжку. Ми з дружиною розшифруємо їх. Сподіваюся, вдасться зробити поетичну збірку.

Микола Петренко був родом із Лохвиці на Полтавщині. 1942 року його вивезли на примусові роботи в Німеччину. Потрапив у “Штокбах” — філію концентраційного табору “Бухенвальд”. Там працював на металургійному комбінаті два з половиною роки. Після звільнення полонених американськими солдатами пройшов фільтраційні табори в СРСР. Робив на шахтах Донбасу та далекосхідному рибпромислі.

Закінчив Львівський поліграфічний інститут. Працював на телебаченні в редакції літературно-художніх передач. Написав понад 100 книжок різних жанрів. Із дружиною виховав двох дітей.

Павло ЩИРИЦЯ

Костянтин СУШКО,
м. Запоріжжя

4. Тільки б не вмирала Бабина...

Продовження.

Початок у ч. 41–43 за 2020 рік

Викупивши батькову хату, я дав собі слово не втручатися у місцеві справи. Ні в суспільні, ні в приватні. Для цього були вагомні підстави, оскільки перші роки я навідувався до села рідко, добре усіх людей не знав, та й із тонкощами тутешніх проблем був ознайомлений поверхово. Навідувався на два-три дні та у відпустку, і то не всю витрачав на Бабину, тож мовчки спостерігав, як руйнується дамба, збудована у 50-х роках минулого століття замість знищеного мосту. Дамба з’єднує дві частини села — Забалку й Матню з Керчу, на дамбі та на ділянках вулиць, що примикають до неї з двох сторін, тоді ж, шість десятиліть тому, виклали міценьку бруківку з черепашника та, позаяк стільки ж десятиліть про ремонт споруди нікого навіть не заїкався, їздити по дамбі зараз не вельми комфортно. І ніхто й пальцем не поворухне, ні в сільраді, ні в районі, ні в області. І я мовчав. Мовчав, коли ліквідували автобусне сполучення з Кам’янкою-Дніпровською; коли почали нищечком розбирати пансіонат, замість того, щоб знайти на нього покупця. Мовчав, коли наприкінці липня — на початку серпня починали випалювати стерню й солому на полях, і село окутувало димом...

А от коли торкнулося питної води, не втерпів. Водогін, споруджений 1966 року, спершу забезпечував село водою не просто щодня, а щогодини, шохвилини. А за двадцять літ, акурат, здається, саме на час прийняття Конституції незалежної України, воду бабинцям давали уже двічі на тиждень. Згодом — раз на тиждень. Десь у межах 2008–2009 років започаткувалася практика “пускати воду” раз на місяць, потім раз на півтора-два місяці, а з серпня року 2015-го крани на подвір’ях бабинців не видають уже й краплини.

Спершу почалися, як кажуть, *перебої*, через заборгованість багатьох споживачів води. До заборгованості додалися пориви труб. Водночас виникли проблеми з керівником господарства, яке відало водогоном: то перевертали кошти, то пиятика, то прогули.

Причини ніби різні, та вони геть не суттєві, навіть дріб’язкові, отож усе зводилося до одного: на селі не стало влади. Немає, не стільки *направляючої*, скільки *керуючої* сили, яка відповідає б на селі за все. Як це було колись, зокрема за тих же совітів. Між тим, є законно обраний гурт людей: голова, заступник, секретар і шістнадцять депутатів. При них — бухгалтер, заступник бухгалтера, касир, землевпорядник, водій... Усе це, повторюю, є (точніше, вже, мабуть, було), хоча й не в Бабині, а в сусідній Ушкалці, до якого Бабина, разом із Нижнім Рогачиком, так би мовити, приписана, але не впливає те, що є, фактично ні на що. Принаймні, ні боржниками, ні поривами водогону, ні шляхами, ні пияком-прогульником ніхто не займався і не займається.

Тож улітку 2015-го я порушив своє мовчання. Спершу побував у сільраді, де виголосив полум’яну промову упродовж до-

брих п’ятнадцяти хвилин. Виступав не стільки від себе (хто я такий — малодушний утікач?), скільки від імені бабинців. А також від імені ушкальчан та нижньорогачинців, позаяк без води опинилися усі три села. Напивав на тому, що ось за рік виповниться півстоліття, як наші батьки подарували нам чудовий водогін, а ми, йдучи назустріч цій знаменній даті, злочинно його занедбали. Голова сільради й депутати, як кажуть, прийняли мій схвильований спід до відома, і про нього стало відомо в районній державній адміністрації. Я ж саме на це й розраховував. І невдовзі до Бабини прибула голова райдержадміністрації у супроводі своїх прямих підлеглих.

...Такої сходки, як одного літнього дня 2015 року, Бабина ще не знала. Вели збори депутата сільради Люба Доломан (у бабинському дівочтві Боброва) і я, і провели ми їх на найвищому рівні. Виступили сільський голова, голова райдержадміністрації, відсторонений керівник комунального підприємства, яке відає водогоном, рядові бабинці. Розійшлися з твердою вірою, що вода буде. Якщо не ввечері того ж дня, навіть не завтра й не післязавтра, то не мине й тижня, як водогін, нарешті, забулькає.

Не забулькає. І тоді, саме в День незалежності, я зателефонував голові Верхньорогачинської районної державної адміністрації і, ледь утримуючи себе у відповідних рамках, сказав усе, що з цього приводу думав. А думав я, що влада не має бажання займатися проблемами так званих умираючих сіл. І справа не в нехлюйстві, не в неорганізованості, а ледь не у свідомому нищенні сільської так званої інфраструктури. Звісно, можливо, я й перегинав палицю, та, либонь, не так уже й сильно. І тоді воду, як кажуть, *дали*. Того ж дня, 24 серпня, десь за дві години після телефонної розмови. За особистим розпорядження представника президента України у Верхньорогачинському районі. Але... Усього лиш на кілька годин. Либонь, для того, аби отой *писатель* угамувався й відчепився.

Не всі отримали воду — до багатьох обійсти вона просто не встигла дійти...

Я тоді шкірою відчув ситуацію. І був глибоко переконаний, що відступати не можна. Ані на крок. Навпаки — слід атакувати. Наступна дата подання води усе відтерміновувалася й відтерміновувалася, і я зрозумів: якщо води не буде ще упродовж місяця, двох, трьох, півроку, а надто, якщо люди дозволять, аби їх залишили без водогону на цілий рік, то води можуть не дочекатися вже ніколи. Розгорталось шось на зразок диявольського експерименту на виживання, і я закликав бабинців у жодному разі не зупинятися. Сам написав листа в райдержадміністрацію, копію — в Херсонську ОДА. Отримавши письмові обіцянки, що “воду ось-ось пустять”, та насправді цього не сталося, я опублікував гостру статтю у херсонській обласній газеті “Новий день”. Згодом таку ж статтю у “Сільських вістях”. Результат нульовий.

Коли пишу оце рядки, спливає шостий рік бабинського безводдя... Невже мої сумні прогно-

зи, стосовно отого диявольського експерименту починають підтверджуватися?

Жодної ностальгії не відчуваю за системою, яка нібито обігривалася 1991 року, але кажу впевнено: такої абсурдної ситуації за *нестерпних радянських умов* неможливо навіть уявити. Відтак наймовірним, геть нереальним, фантастичним, *позамежним* і водночас диким виглядає усе, що твориться-коїться у так званих вищих ешелонах новітньої української влади, на тлі бабинської водяної дійсності. Повідомлення-чутки про всі оті *саміти*, *слухання*, *зобов’язання* перед міжнародним валютним фондом, *оптимізація* й *реконструкції*, *рішучі приватизації* та геніальні *нілотні проекти*, відлунюються в Бабині (і не тільки!) дратівливими звуками із якогось зовсім іншого, незбагненно далекого світу, з яким Бабина ніколи не була пов’язана, але перед яким Бабина завжди мала, має й матиме, скільки й світу сонця, незчисленні борги. Звісно, у Бабині вже немає нічого — ні полів, на яких колись працювали *усі*, ні тракторів, ні комбайнів, ні авто, ні ферм, а отже, ні корів, ні свиней, ні курей, ні качок — геть нічого немає, через посередництво чого слід було б неухильно, вчасно й сповна розраховуватися з

вита депутата, мовляв, зовсім не через оте, шойно мною рясно перераховане, — ні, не завдяки йому живе Бабина, а виключно — наперекір, не зважаючи на нього, й водночас і на всі комплексні й окремі заходи, *спрямовані на поліпшення життя українців, які невтомно здійснює президент, разом із Урядом і Верховнорадівським депутатським корпусом*. Мені було чим заперечити, а в свою чергу ще й атакувати, та я промовчав. Бо видно було й без збільшувального скельця: чоловік не вірить у те, що він тільки-но так гаряче продекламував. Більше того: він добряче знав, що бреше. Нахабно й відверто. Проте червоніти і не думав. Бо давно вже забув, як це робиться. Бо успішно опанував *новим стилем* поведінки тих, хто при владі. Вони ж, хто при ній, гребуть виключно в один бік: під себе. Завчено, успішно й безкарно. Звісно, є, точніше, зрідка трапляються серед *них* і винятки, та позаяк вони не впливають ні на хід окремих речей, ні на розвиток подій у цілому, то про них не варто й згадувати. До того ж, вони між *ними* не затримуються — їх намагаються вчасно прибрати, і добре, коли не фізично... Як сталося це свого часу із головним залізничником України Георгієм Кірюпо...

“Село неначе погоріло...”

центром. Проте лишилися люди, безробітні й фактично безправні люди, які все одно винні. Винні! Винні за те, чим обігривають узимку свої хати; винні за світло й за газ; винні за товари першої необхідності (насамперед за хліб, вартість якого незрівнянно вища й відповідно нижча якості, ніж у місті); винні за розбиті дороги; за відсутність поліклінік, пошти, транспортного сполучення і навіть поліції. Зрештою, усі вони винні уже за те, що ще перебувають на цьому світі, і свій, уже геть не священний, а невідомо вже навіть який боргов’язок слухняно та ще ой як щедро сплачують своїми голосами на виборчих дільницях.

Через те й живе Бабина! Так сказав мені колишній районний керівник зі своєї нинішньої висоти латифундиста й депутата обласної ради. Не просто сказав, а якось так несподівано урочисто й пафосно виголосив, що здалося мені, чоловік ось-ось заплаче від напливу високих почуттів. Я аж злякався, але, дякувати Богові, пронесло.

Мені б тоді трішки підпра-

І вже, коли згадав світлої пам’яті Георгія Миколайовича, то чого б не назвати отих, завдяки кому Бабина упродовж останніх чверті століття досягла *сліпуче сяючих вершин*?

У цілому ж на долі України їхнє халяйнування позначилося тим, що частка чужого (імпортного) сільськогосподарського продукту досягла у нас 14 відсотків¹, тоді як у Білорусі вона майже удвічі менша, у Польщі 2,8 відсотки, у Чехії — 2,4.

Тож знайомлю з нашими героями, з нашими незалежними міністрами-аграріями. Почнемо з першого, з Олександра Ткаченка. Учорашній, тоді ще зовсім теплий компартійний працівник очолив міністерство *сільського господарства* уже в день проголошення України незалежною. Міністерив товариш Сашко рік і майже чотири місяці, либонь, рівно стільки, щоб закласти надійну основу становлення “глибинки”.

Відомство, яким з 8.12.92 до 23.04.98 почергово керували Юрій Карасик, Павло Гайдучий, Анатолій Хорішко, Михай-

ло Зубець і знову Юрій Карасик, уже йменувалося міністерством сільського господарства і *продовольства*.

Борис Супіханов і Михайло Гладій очолювали, (теж почергово, з 23.04.98-го до 10.01.2000-го) уже міністерство *агропромислової політики*.

10.01.2000-го Іван Кириленко (сьогоднішній *батьківщинівець*) прийняв міністерство *аграрної політики* і в такому ж статусі здав його Сергієві Рижукі.

Далі були Віктор Слаута, Олександр Баранівський, Юрій Мельник, Микола Присяжнюк.

9.12.10-го 50-літній М. Присяжнюк удруге інавгурується міністром того ж відомства, але вже під вивіскою міністерства *аграрної політики та продовольства*. Наскільки успішно кермає пан Микола чотири роки (без 13 днів), можна судити по тому, що за цей час він заснував 27 (двадцять сім!) власних фірм-компаній — від *екзотичної* ООО “Принц” до *навібекзотичної* ЗАО “Юнкерс”, а між ними — агрофірма “Березанська птахофабрика”, ТД “Кварцит”, СП “Церадон”, ЗАО “Ракс”, і так аж до самого “Благодійницького фонду Миколи Присяжнюка”. В один із похмурих весняних днів 2014 року Миколка наклав п’ятками з рідної країни, дремнув так, що й смуги від сліду не лишилося, тож і перебуває у міжнародному розшуку.

Важену естафету міністра-аграрія після Присяжнюка несли Ігор Швайка, Олексій Павленко, а потім стиснув її в руках, як оту заповітню синицю, Тарас Кутувий...

Усі помітили: за 23 роки 5 разів мінялася вивіска відомства, а під нею з’явилися й зникли 16 керівників? Якщо взяти до уваги, що в середньому кожен, з дозволу сказати, міністр перебував на посаді (чи краще — обіймав її, стискував до хресту в плечах?) 1,5 року (найбільше 4 роки, а найменше 9 місяців), то що він міг зробити за цей час для *реформування* найскладнішого, найпроблемнішого сектору нашої економіки? Хіба що — нагріти високе крісло й *ретельно-р-р-ретельно* вивчити *матеріально-фінансову складову*, ввіреного йому відомства. Й зекономити часинку, щоб, коли пролунає дзвоник, хутенько запакувати у валізу все, що *зробив*, і безкарно піти... у зв’язку з *переходом на іншу роботу*. Цікаво, а куди саме? Про одного я вже казав, скажу ще про першого й про передостаннього, бо це справді цікаво.

Перший, ушент незалежний міністр-аграрій пан-товариш 53-літній (на час звільнення з посади) Ткаченко Сашко майже 2 роки (1998–2000) в ролі голови Верховної Ради розважав українське, тоді ще як слід не замордоване, суспільство, балотувався у президенти країни, очолював Наглядову раду Тендерної палати України, зараз *на самовіддану заслуженому відпочинку*.

Передостанній, не менш незалежний міністр-аграрій, 38-річний (на час перебування на посаді) Ігор Швайка, залишивши високе сідало 26 листопада 2014 року і віддавши таким чином інтересам українського

села цілих 9 довгих і виснажливих місяців власного життя, вирушив... у мери міста Харкова, а згодом у народні депутати. Проте ні туди, ані звідти поки що не дійшов.

Цікаво, еге ж? Тож додам іще Юрія Карасика. Покинувши крісло міністра вдруге (23.04.98), двічі побував у радниках прем'єр-міністра Валерія Пустовойтенка, за штатом і на громадських засадах. Паралельно і вельми успішно (не так, як на посаді керівника аграрного відомства!) займався власним бізнесом. 23 червня 2009 року, напередодні особистого 70-ліття, отримав із рук тодішнього гаранта Конституції Віктора Ющенка зірку Героя України. Питаєте, за що? А, як сказано у нагороджувальному листі: “*За видатні особисті заслуги перед Українською державою у зміцненні потенціалу аграрного сектора економіки, розвиток соціальної сфери...*” Та й узагалі за “...багаторічну самовіддану працю”. Десь за таке ж саме 2003 року дісталася панові Карасику ще й звання заслуженого працівника сільського господарства, а в 1993 й 2004 роках він ставав лауреатом Державної премії в галузі науки й техніки. Знову питаєте, як таке може бути? А дуже просто! Хіба не бачите, як квітує українське село? Навіть серед зими наливаються черешні...

Тож повертаюся до Бабини. І ледь не державну таємницю відкриваю, кажучи: всі оті — від Ткаченка О. й до Швайки І. — не змогли б здійснити оте, що вони здійснили, керуючи вітчизняним аграрним відомством, якби *на місцях*, зокрема у тій же Бабині і поруч з нею не було слухняних виконавців. А вони ж були! І досі є. Щоправда, у самій Бабині — жодного. Бо один керував господарством із сусідньої Ушкалки, сиріч із метрополії, в ролі голови колгоспу, а в Бабині мав свого представника на правах бригадира. Набив руку у керуванні людьми й *ситуаціями* за доби соціалізму, відтак перший етап дивовижної приватизації провів звиятно, без “шуму і пилу”. Як корова язиком злизувала день від дня трактор за трактором, сівалку за сівалкою, комбайн за комбайном, автівку за автівкою. А між ними тільки гуркотіли у безвість підводи, гарби, бідарки, тачанки. Другий етап здійснював його наступник, але вже не в ролі голови колгоспу, а голови КСП (сиріч колективного сільськогосподарського підприємства) — вивіску змінили, щоб і з часом в унісон, і до Європи ближче. Чисто поєвропейськи розправився керівник КСП із довіреним йому господарством — донищив усе, що бодай пахло надією на покращення життя людей. Себе ж не обділив...

Щоправда, в Ушкалці і клуб, і лікарню, і пошту залишили (бо начебто ж метрополія!), а в Бабині лікарню знищили ще в 50-х роках минулого століття. Пошту ліквідували уже в розпалі звиятних незалежницьких перетворень, а клуб місцевий бригадир (не забули представника голови колгоспу?), бабинець з діда-прадіда, придбав за таку смішну ціну, що мені соромно її й називати. Спершу, вишнявши вікна й заклавши їх цеглою та позривавши сухі, що аж дзвеніли, дошки зі стелі й з підлоги, обладнав там власне сінохови-

ще. Водночас, винятково у руслі реформатування колгоспу в КСП, з наступною ліквідацією останнього, зробився власником комбайну, трактора, двох соломонакопичувачів і ще дечого із колгоспного (!), тобто, надбаного колективним трудом, аграрного механічно-технічного майна-реманенту. Мешкаючи продовжував у зведеній руками колгоспників і на колгоспні ж кошти й матеріали просторій хаті з усіма, геть не бабинськими зручностями. Коли ж *настав час*, продав хату, як у Бабині кажуть, *на злам*. За вельми круту суму, яка перевершувала тогочасні, типово бабинські, у цій сфері ціни, більше, ніж удвадцятикрато. *На злам* продав і клуб, але “зламники” з колишнього “вогнища культури” зняли тільки шифер, крокви, балки та інші дерев'яні конструкції, а стін не чіпали, бо вони кам'яні. Та колишній бригадир спершу соціалістичного колгоспу на ймення “Революція”, а згодом чисто незалежницького КСП (уже без назви) й на клубові не прогадав. Подейкували, буцімто отримав за нього аграрний звиятець не менше, ніж за хату. Лишивши руїни на місці клубу й хати і неприкритий багатометрової глибини колодязь-криницю серед двору, звиятець перебрався до перспективнішого села. Учинив так, гадаю, не стільки тому, що друга його дружина звідти родом, скільки через те, що сільце розташоване поруч із трасою “Запоріжжя-Каховка”, де немає бабинських проблем.

А Бабина... Звісно, вона упосліджена, фізично вона вже ледь дихає, та все ж зберігає незнищенний життєвий код, бо над давнім-давнім селом витає дух десятків, сотень тисяч людей із довжелезної вервечки поколінь. Навіть фізично переважна й переважна більшість тих людей лишилась у Бабині: усі вони на місцевому кладовищі, або, як тут кажуть, *на гробках*. І цього не вирвати, не витравити, навіть, коли село зітерти з лиця землі. Ще, аж в отому, у ХХ чи в ХІХ століттях *до нашої ери*, Бабина забудовувалася не по ранжиру, не під шнурок. Жодних симетрій, ніякої заданості, які непомітно, але неухильно драгують, викликають почуття занепокоєності, а то й відверто пригнічують.

Проте зараз я повернувся в Бабину насамперед не для того, щоб згадати одного з *периферійних виконробів* незалежності з численної армії руйнівців українського села, а за допомогою. За отією підтримкою, на яку не можу розраховувати більше ніде. Ні в місті, якому добровільно віддав більше півстоліття свого життя, ні тим паче на різноманітних канарах, багамах, мальдівах, сейше-лах чи в еміратах, куди не заглядав навіть подумки. Через те, що Бабині, на відміну од шойно перерахованих (а скільки ще не названо!) об'єктів, удалося зберегти свій статус *зовсім іншого світу*. Не вдалося-ТАКИ, а ПРОСТО вдалося, і все. І, сподіваюся, саме такий його статус ніхто в села не відбере. Жодними *рехвормами*, жодними *оптимізаціями* та *удосконаленнями* не позбавити Бабину її сутності. Бо та сутність — саме Життя.

Далі буде.

¹ Минулорічні дані.

Звернення

до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі!

Тижневик “Слово Просвіти” — один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі — за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі — ті, хто любить, шанує і цінує українське правдиве і об'єктивне слово, можемо допомогти тижневику. Будь-яка фінансова підтримка видання — це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ “Альфа-Банк”, р/р UA 30 300346 0000026002016994001; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

Минулого тижня на наше прохання про допомогу для газети “Слово Просвіти” відгукнулися:

1. Патик Оксана Володимирівна — 1000 грн.
2. Мельниченко Володимир Юхимович — 1000 грн.
3. Служинська Зиновія — 500 грн.
4. Служинська Олександра — 500 грн.
5. Тимчишин В. Д. — 200 грн.
6. Бондарчук Андрій Іванович — 1000 грн.

Зберігаючи пам'ять про вояків УНР

У травні-червні 1919 року Оринин та навколишні території охопили події, спричинені наступом армії УНР на Кам'янець-Подільський. Детально вони описані у виданих за кордоном спогадах офіцерів армії УНР, які того року безпосередньо командували частинами, що воювали за Оринин.

21 травня 1919 року 16-й загін 1-го полку Синьої дивізії, яким командував Микола Шаповал, отримав завдання здійснити наступ на Кам'янець. Про детальний перебіг невдалого наступу на Кам'янець можна довідатися зі спогадів Олександра Вишнівського “*До історії Синіх і Залізних*”, опублікованих 1937 р. у сьомому випуску збірника “*За державність*”, де детально описано бій за Оринин, який відбувся 24 травня: “...Зав'язався бій, що викрив переважні сили ворога, як у піхоті, так і в артилерії. Крім того, більшовики мали ще й кінноту, загін же її майже зовсім не мав...”, “...наслідки бою були страшні... ворожка куля смертельно ранила помічника командира Синіх підполковника Сидоренка...”, “...на полю залишаються десятки жертв бою:

Кам'янець-Подільське об'єднання Товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка та Орининська сільська рада ініціювали проект спорудження у с. Оринин Кам'янець-Подільського району Хмельницької області пам'ятного знака невідомим воякам-героям доби УНР, загиблим за волю України і похороненим у братській могилі в селі Оринин.

забиті, ранені й порубані, яких годі вже винести звідти”.

У листі, опублікованому 10 липня 1997 р. в газеті “Українське слово”, житель сусіднього села Ріпинці Олександр Олійник повідав таке: у роки українських визвольних змагань в Оринин привезли на возах і поховали 21 вояка УНР. Серед них, за спогадами, був один офіцер, інші рядові. Жодного імені, на жаль, час не зберіг. В архівах теж не вдалося виявити імен загиблих. А жителів Оринина, які ще пам'ятали імена українських героїв, уже немає в живих.

Хрест на братській могилі воїнів УНР встановлювали тричі. Перший був кам'яним. У роки колективізації його розібрали, а камінь віддали на спорудження колгоспної комори.

Коли село опинилося під німецькою окупацією, на могилі (1942 р.) під керівництвом православною священика та старости встановили дубовий хрест. Він простояв доти, поки не струхлявів і впав.

Утретє подбали про могилу тільки напередодні 15-річчя незалежності України. У червні 2006 р. було встановлено дерев'яний хрест, пам'ятну плиту з написом “Слава їхніх імен житиме вічно в серцях хоробрих, мовчазних, вірних... Тут спочивають вояки Української Народної Республіки, що загинули за волю України — 1919”.

1971 р. в Нью-Йорку побачила світ книга Олександра Удовиченка “Третя Залізна дивізія”. У ній детально описано наступ армії УНР на Кам'янець на початку червня 1919 р.

Сьогодні могила Героїв потребує реконструкції. Голова Кам'янець-Подільського об'єднання Товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка В'ячеслав Полятинчук та голова сільської ради с. Оринин Валер'ян Мокрицький виступили зі спільною пропозицією народним коштом подбати про облаштування території і реконструкцію пам'ятника полеглим воякам Української Народної Республіки на місці їхнього поховання і оголосили збір коштів. Проект пам'ятника та прилеглої території розробив Віктор Петрушевський (м. Київ), загальна вартість проекту за попередніми розрахунками становитиме 250000 грн. Вони просять небайдужих долучитись до кола пожертвувачів (Картка: Приватбанк 5168 7426 0252 0193, отримувач: Молдован Степан Васильович).

Влас. інф.

Лько КОЛОДІЙ,
м. Львів

У пошуку скарбів словесних

Слово про засновника станіславівської “Просвіти”, автора “Малорусько-німецького словаря” Євгена Желехівського

I
Поїзд Львів-Перемишль минав Медику. Незабаром кінцева “станція”, й випускник Львівського університету, призначений на посаду помічника вчителя у Перемишльській гімназії, Євген Желехівський зійде на двірці міста своєї ранньої юності.

Ширше відслонив фіранку у вікні вагона. Перед очима пропливали переліски, гола стерня на невеличких латках нивок. Родюча земля, а простолод — у злиднях. Та хіба лише він! Он Євген з родини священників, а без скрути не обійшлося. Терпів її в часи гімназії, терпів під час студій на філософському факультеті...

В уяві поставав Перемишль. Багато, либонь, змінилось в нім за останні одинадцять літ. Мінялося й при ньому. Не було ще двірця у місті 1858 року, коли зі Львова 14-річним хлопцем перебирався сюди до другого класу гімназії. Він з'явиться через два з лишком роки, коли Євген навчатиметься у четвертому класі гімназії. Разом з товаришами, незважаючи на листопадову мжичку, вибереться в неділю на його урочисте відкриття. А тоді, у серпні 1858-го, їхав не потягом, а бричкою. Обоє, і маму-вдову, і його, напівсироту, гнали до Перемишля нестатки, біда...

Батька Євген втратив ще у дворічному віці. Лише місяць натішався отець Ієронім новою парافیєю у Соколівці. На попередню, в якій перед тим служив коло семи літ, ніби й не скаржився, але прагнув ближче до центру громадського життя. Тим часом до Львова з Хишевича на добрих конях треба було добиратися до чотирьох-п'яти годин. А взимку, коли завірюха замете дороги... То ж коли у Соколівці з'явилася вакансія, тут же написав прохального листа на адресу консисторії в Перемишлі. Позитивна відповідь не забарилася і, спакувавши пожитки, подався на нове місце призначення. Та нещасний випадок несподівано обірвав йому життя. Спекотного серпня, у самі жнива, пішов на став купатися і втопився.

По трагічній загибелі мама з трьома дітьми перебралася до Львова. Хоч помешкання винайняла скромне, нестатки брали за горло. Найбільше їй шкода було його, Євгена, що скінчивши нормальну школу, пішов до першого класу гімназії. Врешті-решт, переступивши через гординю, наважилася написати сповідально-го листа дядькові Юстинові.

Брат покійного батька Юстин Желехівський був людиною заможною, а за натурою — милосердною. Взяти його, осиротілого племінника, під свою опіку погодився без вагань. Звісно, не лише під матеріальну, а й під відповідну духовну. Правда, про останню матері не заїкався. Була полькою, і величезна родина Желехівських ставилася до вибору батька з погано прихованою неприязню ще під час заручин.

Желехівські — древній український священничий рід. І в Га-

личині, й на Буковині та Гуцульщині — скрізь знали священників Желехівських. І раптом батько, як грім серед ясного неба, кинув виклик усій поважній родині — став до шлюбу з Фальківською. Хай і красною вельми, але замахнувся на літамі плекане древо чистокровної генеалогії! Пробачити цього родина не могла... Та по трагічній смерті перейнятися долею Євгена, єдиного сина отца Ієроніма, було справою родової честі. Під опікою дядька з нього виросте не якийсь там полячок, а справжній галицький інтелігент!

...При тій згадці гімназійний “суплент” злегка всміхнувся в ледь оперену ріденку борідку. Дядько був для нього величезним авторитетом. Працював у консисторії. Діач церковний і громадський. Писав п'єси, працював над історичними біографіями, мав уроки в семінарії...

Планувалося, що у Перемишлі Євген гімназію закінчуватиме. Та провівся лише чотири роки — з другого по п'ятий клас. Якось перед літніми ваканціями до Перемишля надійшов лист від матері. Сповіщала, що виходить заміж. Її майбутній чоловік — отець Тадей Жегалович, священник з Кудобиньці, що на Тернопільщині. Добра, порядна людина. Він, зокрема, запропонував “стягнути” Євгена — хай би продовжував навчання у Бережанах. В умовах, коли мама влаштувала своє життя, хлібосольством пана Юстина зловживати не личить...

Очевидно, що з Перемишлем Євген прощався неохоче. За чотири роки встиг полюбити це невеличке, але сповнене кипучого громадського життя містечко. Не відав, як уживеться з вітчизною. Крім усього, у дядька Юстина була чудова бібліотека. Проте й мати мала рацію: безпричинно на чужій шії сидіти не варт.

На щастя Євгена, будні Бережанської гімназії теж кипіли громадським життям, і він з головою поринув у його вир. Записався в гурток друзів-українців.

Гурток цікавий, про нього Євген розповів один з перших приятелів Сидір Єзерський. У своїй діяльності сповідував просвітництво. Євген разом з іншими учнями активно збирав по навколишніх селах народні пісні, казки, колядки, повір'я... Пробував писати на народній основі художні твори. В 1865 році у львівській “Ниві” з'являється його перша в житті публікація — оповідання “От вам і розумна жіночка”.

Радість розпирала груди. А як переживав напередодні! Навіть прізвище своє соромився подати. Для початку — краще псевдонім. Вивів, не роздумуючи, — “І. Соколик”. Від села, де батько загинув, від Соколівки узяв собі те ім'я. Воно личило йому й з іншого боку — молодий ще, занадто юний для справжнього сокола. Та дарма, крила міцніють у польоті.

Став гортати “Ниву” далі. На одній із сторінок, пам'ятає, прочитав знайоме: Марко Вовчок. А під ним — “Інститутка”. Ось яке

знаменне сусідство! Але його треба підкріплювати працею. Євген уже замислив собі роботу — “Словник рідної мови”. Й перші матеріали для нього збирати почав... За нотував у записники “незміряні скарби живущого народного творчества”, у яких “править дух тайного ладу і дивної розсудливості”.

...Мерехтіли за вікном серпневі краєвиди, де-не-де вже меркла на кущах та деревах зелена барва. За кілька днів — його перші уроки з “рущини”, себто української мови й літератури... Та ува верталася в таке цілком близьке минуле — сентиментальний випускний бал у Бережанах. Веселий гомін до ранку... Проте, світанок кликав їх, учорашніх гімназистів, у подальшу мандрівку. З атестатом, що його тримав у руках, не соромно було потикатися до Львова, до вищих наук. Вітчизну не заперечував. Незважаючи на те, що в отца Жегаловича було четверо своїх дітей, сиріт не обділяв. Не шкодував коштів на науку Євгену в Бережа-

нах, не став противитися й проти університету. Того ж таки 1866 року його зарахують студентом філософського факультету.

Жив скромно, розуміючи, що вітчизна стягується з останнього. Цієї доброти Євген йому ніколи не забуде. Та незабаром виявилось, що за навчання платити нічим.

Пригадує, мало не плакав. Перед очима стояли лекції з “рущини” Огоновського... Якраз у 1867 році пан Омелян змінив на першій українській кафедрі русофіла Головацького, який спокувився на імперську макуху та виїхав до Росії.

Чимало ріднило їх, викладача й студента. Не надто велика різниця в літах, якийсь десятирок... Желехівський і “його” викладач вчилися в тій самій Бережанській гімназії, належали до однієї партії — народовців... А найбільше тишило те, що Огоновський торував для української філології новий гостинець. Окрім церковно-слов'янської мовної традиції, опікувався сучасною народною мовою...

“Не буває безвиході, Геню!” — заспокоював вітчизну. Треба написати на ім'я професорської колеги заяву про убогість, а він, егомосьць, поїде у Зборів до пана декана за довідкою, хай печаткою підтвердить факт їхньої скрути...

Заява та довідка своє зробили. Його залишили на факультеті. А сязкий-такий гріш на про-

життя заробить публікаціями в “Правді”. З 1867 року, коли журнал видрукував його “Подорожні помічення Опілянина”, став постійним автором “народовського” друкованого органу. Тоді ж вступив до партії народовців. На відміну від “москвофільської”, так би мовити, родинної партії Желехівських, ця імпонувала Євгену насамперед тим, що вбачала головне своє завдання у просвітництві. До душі було й те, що “Правда” та інші “народовські” видання друкували твори Тараса Шевченка, Марка Вовчка... І таким чином утверджували ідею національно-культурного єднання з Наддніпрянською Україною. Єдина Русь-Україна — мрія свідомої інтелігенції Галичини, до якої зараховували й студентство...

II

...Не встиг вийти з вагона, як потрапив у міцні обійми усміхненого дядька. Доволений зустрів племінника Юстин Желехівський.

Адже була і його заслуга у злеті Євгена. Бричка швидко доставила їх до такого знайомого помешкання. За сім літ, відколи покинув Перемишль, воно майже не змінилось. Осяяний сонцем ганок, квітник... А в ньому ті ж кремеві гортенції, за якими з ранньої весни дбайливо доглядала тета...

Тепло прийняв молодого “суплента” колектив гімназії. Викладав латину, українську мову, історію. Швидко налагодив контакт з учнями, під час ваканції вони охоче виконували його завдання — збирали дорожочинний матеріал для “словаря”.

У 1871 році Желехівський їде до Кракова. В Ягелонському університеті складає два іспити на звання учителя — з “язика латинського і грецького”. У листі до Михайла Драгоманова від 15 березня 1872 року ділиться деякими подробицями. Зокрема тим, що “удалось за моїм першим домаганем виробити через сенат академічний краківський і міністерство поставлене екзаменатора до руського (українського) язика... Так ото я перший робив задане по-русски...”

Підсумовуючи свій успіх, доходить, врешті-решт, гірко висновку про стан українки взагалі, чим і ділиться з Михайлом Драгомановим: “Так отже в Кракові, хоть і нема катедри осібної руського язика, найшло собі рідне наше слово привітний простір. Великий жаль стискає моє серце, що навіть у Києві, у Харкові нема ні по університетах, ні по гімназіях осібної науки малоруського язика”.

Хоч Україна було жорстоко надвоє розпаняна кордоном між двома монархіями — австро-угорською та російською, для Желехівського у його серці такого кордону не існувало. “Я русин з Галичини, — зізнається він Драгоманову у тому ж листі, — рівною любов'ю обіймаю цілу Русь-Україну, найдорожчу мою Вітчизну і ділитися моїм щастям з усіма бажаю”.

Турбувало його й те, що частенько українські письменники, окрім художніх творів, у решті

випадків, зокрема публіцистиці, користувалися з безпідставною легкістю російською мовою. У підсумку, твердив Желехівський, не має рідна наша мова ні належних наукових розвідок, ні публіцистики, не кажучи про такий її компонент, як офіційно-діловий стиль. А українські книжки переповнені російськими передмовами...

Драгоманов знаходить цьому оправдання. Желехівський, при всій повазі до авторитетного адресата, не міг погодитися з його аргументацією. Українська мова, письменство — не для домашнього вузького вжитку. Наша мова мусить досягти європейського рівня. Шевченків “Кавказ” — яскраве тому підтвердження.

Та як розбудити в суспільстві велич рідного слова? Багато мелодикою, семантикою, наповнити його науковими термінами... Потрібні книжки, багато книжок! Потрібна літературна мова. Вона стрижень усього національного, душа... Перш за все, треба стати на прю з правописним хаосом, який поглинув Галичину. Одні пишуть заокostenілим язичем, другі мертвною “максимовичівкою”, треті взагалі казна чим... “Рущина” — українська мова, література потребує до себе пильнішої уваги.

“Рущину” викладав у перемишльській гімназії. Але в розкладі їй відведено усього дві години на тиждень. Відвідують її переважно русини. Гоноровитій шляхті хлопський “ензик” без потреби. Желехівський організує позакласний гурток з “рущини”, невтомно знайомить учнів з усною та пісенною народною творчістю. Гуртківці стають активними учасниками, організаторами розмаїтих національних свят, громадських заходів. Під час відзначення одинадцятих роковин смерті Шевченка разом з ними “тримає відчит о найбільшій нашій поеті і громадянні”.

Шевченка вшановуватиме кожного року, і це коштуватиме йому чималої крові. У 1877 році катехит учительського семінару у Станіславі Микола Огоновський — це ж треба так спалювати прізвище його вчителя, — у клерикальному “Руському Сіоні” нападе на нього за те, що заохоче учнів відвідувати свято на честь Шевченка. Аналізує поему “Марія”, затятий русофіль утвердить, що Шевченко — атеїст, і що поширюючи його твори між шкільною молоддю Желехівський пропагує...безбожність. Наклеп, адресований шкільній управі і духовенству, виглядає у тодішніх обставинах надзвичайно цинічно. І щодо Кобзаря, і щодо пана професора з давньої, поважної родини, безпосередньо дотичної до священства. Очевидно, що Желехівський став до полеміки в “Руському Сіоні” та “відпарував русофільські затії проти українофільів”...

У другій половині 1872 року Желехівський перебирається до Станіслава. Тут йому запропоновано посаду вчителя старших класів гімназії. Викладає “язик руський” і “філологію класичну”. На цей період припадає його активна громадська і просвітницька діяльність. “Справою русько-українською він жив і дихав, справі тій присвятив всі свої сили і утле здоров'я”, — напише про Євгена Желехівського письменник і педагог Григорій Цеглинський.

Далі буде.

Трембітали трембіти

До 50-річчя відходу класика гуцульської різьби Семена Корпанюка

Роман ГОРАК, Львів

20 листопада 1970 року з обійстя Семена Корпанюка, що на присілку Широкому в Яворові на Івано-Франківщині, притуленого північною стороною до Сокільського хребта, трембітали трембіти: давали людям вість, що не стало газди, кликали прийти попрощатися з ним "на грушку", як називався обряд прощання з покійним і як того вимагав звичай. Білими жалібними хустками пов'язувала невістка Параска, дружина сина Василя, ті трембіти, що в тих краях тільки сумні вісті розносили по світі.

Сходились люди віддати шану покійному з усіх кутків розкинутого по горбах Яворова від Стоянова, де колись зимував Олекса Довбуш, аж до Випчунки, що на схід під Сокільським верхом.

Цілували хрест різьблений, що лежав на покійнику, кидали дрібну монету перевізникові, аби доставив душу в небесні простори і допровадив до райської брами, ключі від якої тримав святий Петро.

У журбі сиділи.

Мали гро що говорити і мали що згадувати. Пригадували старші газди, ровесники Семенові, яких, ади, з кожним роком стало все менше і менше, як молодим хлопцем з своїм товаришем у неділю і свята, коли нема такої коло господарства пильної роботи і сам Господь велів людині від праці відпочити, йшов у ліс далеко від людських осель слухати співу пташок, хоча тої пташні було всюди повно. Дзвеніли — вивіскували на всі голоси від того часу, як тільки святе сонечко ставало і обходило землю, аж до часу, коли на землю спускались сутінки і давали знак людині йти в стебло відпочити від трудів праведних.

Розповідали люде, як повертався з війська додому, то перш, ніж вступити на батьківський поріг по стількох роках розлуки, пішов у ліс, аби наслухатись пташок. Очистити душу, казали, прагнув.

Від того часу, як повернувся з війська, куди його забрали служити найяснішому царю, більше світами не ходив. Не знав кращого місця, від того, яке було тут.

А потім брав у руки скрипку... Аби яку роботу людина мала, а почувши Семенову скрипку, мусила кидати її і слухати. Сльози важко було стримати. Звідки навчився тих мелодій, що підіймали душу від сірих буднів і несли в небесні простори, ніхто не знав. Навіть він сам.

Не людськими дорогами ходив. Його думки і помисли були настільки чистими, що ніякий бруд не міг зачепитись до нього.

Він у своєму довгому, стриженому кружком за давнім слов'янським звичаєм волосю, лагідними рисами обличчя і такими ж лагідними сивими очима був подібний до старозавітних пророків або святих. Задивитись на нього можна було.

Газдою був, любив святу землю, яка віддячувалась йому скупими врожайми та буйними травами, які треба було косити двічі на рік, і всю свою силу і молодість вклав у неї. Вдячним їй був за те все, що давала йому. Дбав за неї і поклонявся їй, як велів звичай та як поклонялись їй ще задовго до нього. Як тільки на грішну землю спускався на білому коні Святий Юр, який все небесне воїнство під своєю рукою тримає, то клав у його честь на обійсті велику ватру, що по тутешньому звалась кигиталом, і очищував вогнем всю маржину і челядь, що за зиму нагрішила ділами і думками своїми.

Був внуком славного Юри Шкрібляка, дочку якого Катерину, на всі гори вишвальницьку славу, його дедя Іван Корпанюк взяв з Плеского — присілку, що тягнеться в один бік з Широком. Дедя був на все село славним боднаром, за виробами якого приходили аж з Коломийського Музею Гуцульщини та Покуття імені І. Кобринського, і нічого поганого не бачив у тому, що зимою, коли немає такої пильної роботи на господарстві, його сини — старший Юрко та молодший Семен — у свята та неділю бігали до своїх вуйків — синів Юри Шкрібляка, котрих було аж три: Василь, Микола та Федір, та придивлялись, як ті різьблять. Поволі й почали собі. Кожен з синів Юри Шкрібляка залишив по собі велике потомство, хлопці якого стали славними різьбярми і село Яворів по справедливості називають столицею гуцульської різьби. Твори діда Семенового Юрія Шкрібляка та синів прикрашали ко-

лекції імператора Австро-Угорщини Франца Йосифа, який купив їх власноручно на виставі в Коломиї, організованій 1880 року, коли їздив відвідати Галичину, що була одною з одинадцяти провінцій його імперії. Вони ж милували око Митрополиту Андрею Шептицькому, який придбав їх для себе... Михайло Грушевський власною особою підіймався до них у гори, аби замовити собі для хати, збудованої у Криворівні, різьблений комплект меблів, який, на жаль, згорів у Першу світову війну, коли через село проходив фронт.

Знаючи прихильне ставлення найяснішого цісаря Австро-Угорської імперії до гуцульського мистецтва, Буковинський парламент ласкаво просив піддане йому "Міністерство освіти та віросповідань" дозволу відкрити у Вишніці містечку школу. Прохання було задоволено, і 15 жовтня 1905 року розпочалося навчання у "Крайовій школі різьбярства, токарства та металевій орнаментики", яка тепер виросла у "Вишницький коледж прикладного мистецтва", якому 1990 року було присвоєно ім'я визначного українського майстра-різьбяр Василя, сина Юрія Шкрібляка. Він був одним з перших її викладачів.

Семен служив у самому Відні, і на їхню зицирку на плаці при Корінфських воротах приходив дивитись сам цісар. Старались тоді шутфрери, поти останні зганяли з жовнів, аби показатись перед імператором. Відтоді зневажив Семен знущання людини над людиною...

Ніде опісля не бував світами, а навіть коли був у Косові, де, як казав так тісно, бо хата на хаті, то поспішав повернутись додому, що аж на самому кінці Широкого. Хотів простору і волі.

Не пішов воювати за цісаря у Першу світову війну, бо при різьбленні сильно поранив квазівий палець правої руки і був признаний призивною комісією непригідним йти воювати.

Повірити просто неможливо, що тою ж рукою віртуозно грав на скрипці та ще й різьбив.

І все ж, якими б славними не були його предки, але саме синам Івана Корпанюка, Юркові та Семенові, судилось стати найвидатнішими спадкоємцями різця свого діда Юрія Шкрібляка, що визнаний зачинателем гуцульської сухої різьби. Влітку сини господарювали, як належить господарювати синам порядних газдів, а зимою брались за різьбу, для якої самі придумували і виготовляли різні прилади у вигляді свердел та різців. Кузно збудували, навчили ковальського ремесла. Свердла такі повідумували, що дивуватись можна кмітливості та розуму хлопців. З часом виявилось, що з різьби можна було й жити. Тоді й протоптали люди стежку до них верхами, і бігла та стежка, яка з часом перетворилась у добре вигоптану дорогу аж до обійстя отця Іполита Окуневського, що довгий час був у селі парохом і його обійстя було в сусідстві. Його дружина Текля навчила людей робити ліжники як художній витвір, які мали великий попит серед покупців і з чого Яворів ще й тепер називають столицею ліжників. А син отця Ярослав став письменником і адміралом царсько-королівської армії. Яка тільки держава не мала вихід до моря, то нагороджувала його своїми титулами та орденами. І було за що. Найперше, що організував лікарську допомогу морякам, незалежно від їх-

Родина Семена Корпанюка (в центрі). Зліва направо внук Василь, син Василь, Семен Корпанюк, дружина Параска, невістка Параска, внучка Марічка. 1953 р.

ньої належності. Організував міжнародний морський шпиталь, виробив статут лікарської допомоги для моряків. Другий син отця Іполита Окуневського, Теофіл, став послом австрійського рейхсрату та відомим суспільно політичним діячем. А гостили у Окуневських Іван Франко, Михайло Павлик, Леся Українка, Володимир Гнатюк, Гнат Хоткевич, Василь Стефаник — та хіба всіх запам'ятаєш. Давно діялось. Нема в селі вже тої церкви, в якій 15 квітня 1823 року хрестили новонародженого Юрія Шкрібляка та красою якої милувався Яків Головацький, коли був тут на початку серпня 1839 року. Затісна вона була для села, а тому у 1863 році церкву розібрали й на її місці звели нову. Яказ при дорозі з Косова на Жаб'є. У січні 1900 року в тій церкві з візитацією був станіславський єпископ Андрей Шептицький. Не було вже в живих Юрія Шкрібляка. Він помер на Великдень 22 квітня 1885 року, плакали горами за ним трембіти, а на Світлий понеділок 1923 року церква згоріла, а в ній і все дароване церкві Юрієм Шкрібляком та його синами пішло з димом. Бо був давній звичай дарувати святині все найкраще, що створювали людські руки. 1926 року відбулося освячення нового, вже третього по рахунку храму. Освятит його станіславський єпископ Григорій Хомишин. Будовав храм відомий гуцульський майстер з Яворова Дмитро Бучук, який збудував не так багато і не так мало церков — 30 храмів. Ця церква була його останньою.

В отця Іполита Окуневського крім двох синів, було ще три дочки, які спочили у Бозі і поховані на сільському цвинтарі. Серед них і Ольга, якій батько ще за життя купив поле і збудував хату на присілку Широкому в сусідстві з Іваном Корпанюком. Вона прожила найдовше, розпродавши все що мала цінного, і вже при радянській владі скінчила життя в убогості. А колись купалась у славі найкращої піаністки Галичини, вчилась у Відні та у Києві в Лисенка, була аккомпаніаторкою Соломії Крушельницької, коли та приїздила в Галичину.

До її хати, де тепер Ользі Окуневській стоїть меморіальна дошка, вела дорога попри садибу Корпанюків. З тої криниці, що при тій дорозі внизу на царинці, вгамовували спрагу всі, хто був гостями Окуневських.

А потім настали такі часи, що не стало в Семена ні коня, ні овечок. Був визволений від всього. Колгосп в горах тримається на тваринництві. А худобі треба сіна. На одного припадає скосити декілька десятків гектарів трави... Семена врятувало те, що в Косові організували артіль "Гуцульщина", його запросили працювати у ній.

Трембітари біля Семенової оселі

Мав виготовляти зразки для різьблення іншим членам артілі та й сам не забував за встановлену норму. Де дівались ті зразки, які давав, одному Господу відомо, як і невідомо в яких колекціях вони. Від постійного виконання та перевиконання планів до різних з'їздів і пленумів, як того від нього вимагали, і від постійної сидячої роботи втратив ногу.

Світ обмежився для нього хатою і призьбою, з якої дивився на гори. Не нарикав на долю. Дякував Богові за все. Тепер замість нього був син Василь.

Коли до його домівки під Сокільський почали навідуватись кореспонденти та всякий цікавий люд і випитувати, як йому вдається творити таке диво, перед яким німіли, він не знав що відповісти. А ще важче йому було розповісти свою біографію, яку потрібно було дати до різних довідників та енциклопедій. Як не як, був заслуженим майстром народної творчості України. За його твори музеї мало не бились. Виставки мав різного рівня, портрети його були на обкладинках різних журналів, кіно про нього приїздили аж з Києва знімати.

Все своє життя провів на рідному присілку, де народився 14 вересня 1894 року на саме свято Симеона Стопника (тому й так був хрещений), а його брат Юрій, старший, так само відомий майстер і заслужений майстер народної творчості, народився 12 вересня 1892 року, що осів на ґрунті, званому у селі Кошівкою. Одружився з дівчиною зі свого села Параскою Чорномудляк. Хату нову збудували, сина Василя та дочку Марію виховали. Син залишився на батьківським господарстві, а дочка вийшла заміж у Косів.

Боже, скільки то було радості, як в 1949 році народився його перший внук, Василем названий! То брав його на руки і ніс в ліс слухати співу пташок. Знаходив полянку, садив на неї мало, а сам для нього вибирав сунічки. Радості було для двох...

Вік свій доживали при синові Василі, який продовжив його різьбярську справу і став заслуженим майстром народної творчості України.

Коли Семенові виповнилося сімдесят років, то з'їхалися до Яворова зусюд люди, аби вшанувати його. Іхали з кожного містечка осередку, вітали. Приємно було. Говорили, що він є гідним продовжувачем справи Юрія Шкрібляка і зазначали, саме його творчість є вершинною і досі неперевершеною у своєму артистизмі та вишуканості та є виявом містечкового ідеалу гуцульської душі.

На третій день по смерті був похорон. Несли тими дорогами, що ходив.

Трембіти трембітали. Сумну вість несли горами.

Внук Василь вже на той час закінчував Львівський інститут прикладного і декоративного мистецтва, що сьогодні Національною академією мистецтв став.

...Стоїть у центрі Яворова пам'ятник Юрію Шкрібляку, а за ним галерея найвидатніших продовжувачів його справи: Василь Шкрібляк (1856-1928), Микола Шкрібляк (1858-1920), Федір Шкрібляк (1859-1942) — сини Юрія Шкрібляка; Юрій Корпанюк (1892-1977) — брат Семена, Василь Корпанюк (1922-2004). І Семен Корпанюк, якому 20 листопада 1970 року трембітали трембіти. Нещодавно внук Семена Василь, заслужений художник України, доцент Прикарпатського університету ім. Василя Стефаника, з синами Юрком та Семеном переклали старе вориння на обійсті, покладене батьком, на нове. На стіні хати — меморіальна дошка, що тут жив і творив великий митець Семен Корпанюк.

Сергій МАГЕРА: «Співак постійно вчиться»

— Розкажіть будь-ласка про проєкт басів.

— Він з'явився приблизно п'ять років тому. До того як в Україні, так і в світі вже були популярні концерти тенорів. Подумали, а чому б не зробити їх і з басами. У Національній опері вже відбулося кілька концертів “Баси запрошують”. Переважно це було тріо — Тарас Штонда, Сергій Ковнір і я.

Цього разу нас мало бути четверо. Але в день концерту Тарас Штонда повідомив, що погано себе почуває. Буквально за годину до концерту зібралися, бо всі номери вже були розкладено на чотирьох виконавців. Довелося все міняти, а це не так і просто. Але концерт удался.

Попередні наші концерти відбувалися разом з оркестром, а репертуар був суто оперний. Цього разу, через карантинні обмеження співали у супроводі фортепіано, отож концерт вийшов більш філармонійний. Виконували романси, українські народні пісні.

Кожен обирав номери до концерту індивідуально. Намагалися формувати програму так, аби не повторюватися. Головував у цьому процесі режисер-постановник, головний режисер нашого театру Анатолій Солов'яненко.

— Хто є учасниками цього проєкту?

— У нашому театрі хороша басова група. Виконавці молоді і досить професійні. Перший раз з нами був Володимир Тишков. Зовсім молодий колега. У цьому році закінчив Національну музичну академію України імені Петра Чайковського. Але на свої молоді роки — це вже досить зрілий співак. Встиг стати лауреатом Міжнародного конкурсу імені Соломії Крушельницької у Львові.

Сергій Ковнір теж молодий співак, але вже досить досвідчений. Працює в театрі понад десять років. Вже й сам став передавати свій досвід — викладає в Національній музичній академії.

Тарас Штонда — майстер, якого вже можна віднести до плеяди корифеїв. Він співак високого польоту, з гарною культурою співу, з величезним і різноманітним репертуаром, має багато контрактів за кордоном.

— Значне місце у концерті належало саме українським пісням і українській музиці. А яке місце вони мають у Вашому житті і творчості?

— Це той матеріал, який я отримав з молоком матері, виховувався на ньому. Українські пісні проходять через моє серце і душу. Напевне це відчувають і слухачі.

Досить часто виконую пісню “Дивлюсь я на небо”, прозвучала вона і в цьому концерті. Заспівав цю пісню на ювілей Монсеррат Кабальє в Іспанії. Привіз з собою ноти. А після концерту мій концертмейстер — іспанець, попросив, щоб я йому залишив ноти, бо йому дуже сподобалася пісня. І сьогодні люди підходять й зізнаються, що чули як її співають інші артисти, але в моєму виконанні вона звучить по-особливому.

Багатьох чіпляє за живе і коли співаю “Заповіт” Тараса Шевченка. Мабуть тому, що сам по-особливому переживаю ці слова. Сам я виріс у селі, біля землі, красивої природи. Саме цю красу й передаю своєю творчістю.

Коли ще був студентом Львівського Вищого державного музичного інституту (нині Музична академія імені Миколи Лисенка), мене запросили до Львівського

У Національній опері України відбувся концерт “Bass Gala” в програмі якого були широко представлені твори українських композиторів та українські народні пісні. Серед учасників концерту — народний артист України, лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка Сергій Магера. Сьогодні пан Сергій — гість “СП”.

оперного театру. Однією з перших була роль Імама в опері “Запорожець за Дунаєм”, потім виконував партію Кирдяги в “Тарасі Бульбі”. А вже коли переїхав до Києва, грав Мойсея в однойменній опері Мирослава Скорика. Це дуже красивий твір, хоча досить складний для виконання. Під час концерту, присвяченого ювілею театру, показали сцену сичі з “Тараса Бульби”. У цій сцені я вже зіграв самого Тараса.

Все це наше, національне. Воно зрозуміле для нашої душі, нашого менталітету. Без української музики ніяк. Деякі твори виконуються рідко. Приміром, “Понад полем їде” Миколи Лисенка і Тараса Шевченка.

— Хоча ще діє адаптивний карантин, але Ви вже встигли побувати на гастрольях у Польщі.

— Ці гастролі, як промінь сонця після бурі. Ми дуже скучили за роботою. Спочатку карантин сприймався як відпустка, що почалася раніше. Але вже через два місяці не став знаходити собі місця. Набрал енергії, яку потрібно було кудись дістати. Намагався чимось ділитися онлайн. Приміром, до Дня Києва записав пісню “Як тебе не любити, Києве мій”.

На літо мені пропонувалося кілька контрактів, зокрема, в Німеччину. Все це скасували. Під питанням була й поїздка до Польщі. Слава Богу, що вона все ж відбулася. Це був Бидгощський музичний фестиваль, який проводиться щороку. У нашого театру дружні стосунки з цим фестивалем. Національна опера України там виступає не вперше. Возили туди оперу “Алеко” Сергія

Рахманінова. Минулого року — “Реквієм” Дж. Верді. Цього разу до Польщі їздили Оксана Крамарева (сопрано), Анжеліна Швачка (меццо), Дмитро Кузьмін (тенор) і я. Виконували четверту частину симфонії 9-ї симфонії Бетховена.

Для актора гастролі дуже важливі, це як крила для птаха. Також взяв участь у концерті до Дня Незалежності України у Львові. Разом з Сергієм Ковніром з Києва та Олександром Цимбалуком з Одеси (тріо басів) — виконували пісню Тараса з однойменної опери Миколи Лисенка і пісню “Ой чого ти дубе” в обробці Кирила Стеценка. Потім мене запросили на 120-річчя Львівської опери, яке святкували 3 і 4 жовтня.

— Яке значення для артиста має гастрольна діяльність?

— Артист не може бути постійно на одному місці, варитися у

своєму соку. Має бути творчий обмін. Саме це дає гастрольна діяльність.

У Будапешті за контрактом грав у опері “Ромео і Джульєтта” Гуно, у Варшаві — “Набукко” Верді та “Євгенія Онегіна” Чайковського, у Мюнхені — в “Аїді” Верді та “Дон Жуані” Моцарта, в Тулоні — “Чарівний флейти” Моцарта.

— Були добре знайомі з Монсеррат Кабальє?

— Це була надзвичайна подія в моєму житті. Знайомство з такими людьми — це обмін енергетикою. Вона була однією з найпотужніших сопрано ХХ століття. На початку 2000-х років мені пощастило брати участь в її курсах в Андорі. Це конкурс сопрано, тому до цього перемагаючи завжди були жінки. А я перший з чоловіків, який став лауреатом першої премії, також отримав приз глядацьких симпатій.

Після цього нас поєднувала творча дружба. Був запрошений на ювілейні концерти Монсеррат Кабальє — до 70-річчя у Сарагосу та 75-річчя у Барселону. Мав від співачки пропозиції переїхати працювати до Іспанії. Але я для себе визначився, що Національна опера України — це мій театр, а виїжджати з України можемо лише за короткотривалими контрактами.

До Києва нещодавно приїздив диригент Рікардо Муті, який майже 20 років головним диригентом в “Ла Скала”. Знав, що він вимогливий, з характером. Але вже на першій репетиції він своїм ставленням дав зрозуміти, що в нас є контакт.

— Напевне, важливою є участь у конкурсах?

— До Національної опери України мене запросили у 1998 році. У цей час тут було не так багато співаків з інших міст, в основному приймали випускників Національної музичної академії. Перший час було не просто. Доводилося доводити, що ти вартуєш на увагу. Саме конкурси в цьому допомагали. Почали звертати увагу, а після п'ятого конкурсу зрозуміли, що Магера достойний співак. Також допомогло моє серйозне ставлення до роботи.

— А яким був Ваш шлях до оперного мистецтва?

— Батьки хотіли, аби я розвивався всебічно. Коли мені було п'ять років, то запрошували репетиції, що займався зі мною грою на скрипці. Для мене це було важко, через півроку залишив цю справу. А коли навчався у 3

класі, то віддали до музичної школи по класу баяна. От з баяном вже склалося. Я був музичною дитиною: співав у шкільному хорі, агітбригаді, також грав у духовому оркестрі та вокально-інструментальному ансамблі. Потім було музично-педагогічне училище імені Філарета Колеси у Львові, де виступав у духовому оркестрі та оркестрі народних інструментів, грав на багатьох музичних інструментах.

Вся освіта йшла до того, що я буду вчителем музики, а про кар'єру тоді навіть і не мріяв. Після училища вступив на музичний факультет Дрогобицького педагогічного інституту імені Івана Франка. Цей виш давав диплом вчителя музики і хормейстера. А голос проявився спочатку в училищі, потім в інституті. Вчителі говорили, що потрібно до цього серйозніше ставитися. Поступово це зрозумів і сам.

Мій викладач по вокалу в інституті Богдан Васильович Шурик сказав, що зі своїм талантом я зможу вступити до Львівської консерваторії. Разом ми рік готували програму. Я став студентом консерваторії, але й тоді ще не думав про долю співака. Тут навчався у заслуженого артиста України Віктора Лужецького. Виникло бажання їздити на конкурси. У 1995 році взяв участь у 3-му Всеукраїнському конкурсу “Молодь України — Прокоф'єву”, де отримав першу премію. Цей успіх мене окрилив. Потім пішла конкурсна діяльність. Здобув перемогу на конкурсі, який проводило Вагнерівське товариство у Львові. Нагородою була поїздка слухачем на Вагнерівський фестиваль до Байройту (Німеччина). На п'ятому курсі за свої здобутки отримав президентську стипендію.

— Можете згадати свій перший вихід на сцену Національної опери України?

— Це було 23 вересня 1998 року. Виконував партію Базиліо в опері Россіні “Севільський цирюльник”. В Києві ця опера тоді ще йшла у перекладі українською мовою, а я вивчив партію італійською. Був такий випадок, коли один з наших акторів захворів, запросили виконавця з Харкова, а там опера йшла російською. Отож виконували відразу трьома мовами. Невдовзі я перевчив свою партію українською.

— А чи не замало в Національній опері творів на музику українських композиторів?

— Звичайно, хотілося, щоб їх було більше. Але це мають бути твори, що заслуговують на увагу, на які б ходила публіка. Думаю, що поновимо виставу “Тарас Бульба”. Але треба не діставати з шухляди стару виставу, потрібні

кошти, щоб зробити нове оформлення. Після смерті Мирослава Скорика ведуться розмови, щоб найближчим часом поновити його оперу “Мойсей”.

— До 25-річчя Вашої музичної діяльності у 2017 році в театрі показали опери “Борис Годунов” Мусоргського та “Набукко” Верді. Напевне ці вистави стали для Вас знаковими?

— “Борис Годунов” — це світовий басовий репертуар. Це роль, яка має бути в репертуарі провідного баса. Вона мені подобається ще й тому, що це не просто опера, спів, це музична драма. А драма мені дуже близька. Люблю, щоб спів був осмислений, з драматичною грою. До цієї ролі йшов довго. Перед цим виконував роль літописця Пімена, це теж дуже гарна, хрестоматійна партія.

А “Набукко” — одна з найскладніших ролей басового репертуару, це вже чистий вокал. Якби була можливість зробити більше ювілейних вистав, то з задоволенням б заспівав “Запорожця за Дунаєм” чи “Мойсея”.

Дорогою для мене була роль Феррандо в опері Верді “Трубадур”, яку виконував ще у Львові. Був би радий ще раз заспівати цю оперу. Дуже хочу виконати і роль Аттілі в однойменній опері Верді, це складна роль, яка вимагає хороше не лише вокально, але й фізичної форми. Також хотів би виконати роль Тараса Бульби в однойменній опері Миколи Лисенка.

— Чим займаєтесь крім театру?

— Педагогічною, а віднедавна, ще й науковою діяльністю. П'ятий рік я доцент на факультеті мистецтв імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету ім. Михайла Драгоманова. Це цікавий вид педагогічної творчості. Співак постійно вчиться, а коли ти починаєш викладати, бачиш, які помилки роблять студенти, то згадуєш себе в молодості, через призму викладання починаєш краще розуміти всю техніку вокалу.

Цього року мене запросили викладачем на кафедру оперного співу Національної музичної академії України ім. Петра Чайковського, це велика відповідальність.

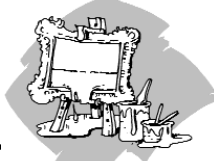
Також хочу видати збірник “Вокальні твори українських композиторів з репертуару Сергія Магери”. До творів додаю ґрунтовні анотації. До речі, багатьох з представлених тут композиторів мало хто знає.

— Будь-ласка, кілька слів про Вашу родину.

— Моя дружина Світлана Годлевська — солістка нашого театру, заслужена артистка України. Наша сім'я музична. Донька Анастасія сім років ходила до студії при Національному ансамблі танцю імені Павла Вірського. Проте вирішила вступити на міжнародну економіку Економічного університету ім. Вадима Гетьмана. Головне, що їй це подобається.

Дуже радий, що мої батьки сьогодні гордіться своїм сином, його здобутками. Це їх теж надихає і дає стимул до життя. Ігор Михайлович та Валентина Василівна Магери і сьогодні живуть в селі Ясенівці Золочівського району на Львівщині. Вдячний їм, що вони прищепили мені любов до української пісні, до праці, до рідної землі.

Спілкувався
Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото з сайту театру

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

Народилася Юлія в Одесі, тут же закінчила Художнє училище ім. М. Б. Грекова. Потім було навчання в Національній академії образотворчого мистецтва та архітектури, де здобула освіту художника-реставратора. З 2007 року активно займається виставковою діяльністю. Персональні та колективні виставки за її участю відбува-

Бабусі Юлії Левицької

Центр Української Культури та Мистецтва презентував нову виставку члена НСХУ, викладача кафедри техніки та реставрації творів мистецтва НАОМА Юлії Левицької “Бабусі”.

лися у Києві, Одесі, Луцьку, Кропивницькому, Кременчуці. Також мисткиня кілька разів брала участь у міжнародному пленері імені Холо Ласло в Угорщині, с. Тісадала.

Портрети сучасних сільських бабусь, сільські пейзажі та натюрморти, це немов літопис поїздок художниці в село. Створюючи роботи, авторка передає свою любов до сільських жінок.

Вони, немов жива історія, наповнені подіями часу – і лихоліттям війни, і радощами материнства, і тяжкою працею, і веселими та колоритними святами, й гіркими втратами. Життя наших бабусь – це історія нашої країни.

Бабусі, немов магніт, “жива вода”, вбрані у своїй самобутній “моді”. Завжди цікаво поринувати в просту та емоційну сільську розмову, де люди радіють простим ре-

чам, не розуміючи міських депресій – навіть сумувати, якщо город зійшов і йдуть дощі.

Тема сільських бабусь неодмінно знайде відгук у відвідувачів. Починаючи роботу над кожним новим портретом художниця усвідомлює, що ці образи неповторні, що вони поволи йдуть у наше минуле. Тому їй треба обов’язково написати, аби заспокоїти й зігріти свою душу.

Усі художники мають свої улюблені теми. Не випадково Юлія закохалася в милі з дитинства сільські українські пейзажі. А бабусі, немов цілі світи, що зігріли душу своїм онукам на все життя. Портрети сільських жінок, їхнє яскраве просте вбрання, душевна теплота, немов жива історія захоплюють художницю, надихають її на нові твори.

– Цей проєкт – частина мого життя, яке проходило і в місті, і в селі, – зізналася Юлія Левицька. – Як художник я занотувувала це життя. Кожна картина – розповідь, в якій передаю свої емоції. Зараз ді-

люся цими емоціями з глядачами, які завітали на виставку.

Все це конкретні люди, яких я знаю, спілкувалася з ними, мені відомі їхні радості і біди. Аби мені позувати ці жінки одягали свій найкращий одяг. Переважно створювала свої роботи влітку, деякі взимку та навесні. Майже всі картини написані в рідному селі на Кривоозерщині Миколаївської області, і лише одна – на Закарпатті. Для мене це жива історія, хочу й далі створювати портрети, поки ці бабусі живі.

На одній з картин – бабуся Оля, дуже колоритний образ. На іншій дві бабусі, дочки, однієї на жаль вже немає на цьому світі. У них було складне життя, але вони ніколи не втрачали оптимізму, тому й на картині можна побачити їхні усміхнені обличчя. Важка доля випала і бабусі Павлині, загинуло троє її синів. Зараз жінці 87 років, але вона не втрачає інтересу до життя, насільки дозволяє здоров’я намагається поратися по господарству. Багато разів малювала свою рідну бабусю, її теж вже немає серед нас. До останніх днів життя бабуся не втрачала вміння радіти простим речем. Аби передати цей настрій я намагалася створити яскравий, життєрадісний портрет.

Кожній з бабусь я подарувала велике фото їхніх портретів. У планах – зробити персональну виставку в рідному селі, де я покажу всі ці роботи.

Погляд на світ Юрій Базавлука

У Муніципальній галереї мистецтв ЦРБ ім. Павла Загребельного Деснянського району столиці відкрили виставку члена НСХУ Юрія Базавлука “Пори року”.

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

Майбутній митець народився у Харкові в родині художника. Вивчав мистецтво з музеях Каліфорнії (США). Уже багато років поспіль мешкає у Києві. У творчому доробку художника низка персональних виставок, що відбувалися у Києві, а також краєзнавчих музеях міст Глухова та Путивля, що на Сумщині.

Довгий час життя Юрія Базавлука було пов’язано з древнім, оповитим легендами містом Путивлем. Образи цього краю займають помітне місце у новій персональній виставці митця. Але й кияни тут побачать своє місто, його історичні пам’ятки, відтворені вправним пензлем художника. Саме у столиці пан Юрій свого часу освоював ази мистецтва в студії під керівництвом М. Забашти. Митець інколи нагадує, що диплома професійного художника в нього немає. Але його картини професійні, майстерні, без жодної краплини аматорства. Кожна робота Юрія Базавлука сповнена емоцій, випромінює енергію. Композиція і відчуття кольору – безпомилкові.

– Наша Муніципальна галерея мистецтв попри всі негаразди продовжує працювати і дарувати людям прекрасне, – зазначив відкриваючи нову виставку арт-менеджер Олег Смаць. – Сьогодні тут зібралася добірне товариство, аби привітати художника Юрія Базавлука. Кожна його робота говорить саме за себе, всі вони заряджені позитивним зарядом енергії.

– Спочатку побачила світліни робіт художника, – згадує арт-менеджер Муніципальної галереї мистецтв Деснянського району Ірина Тимошенко. – Відразу запам’яталося фото його картини “Чистий четвер”. Цю картину Юрій Базавлук побачив у своїй уяві ще в дитинстві, а через сорок років відтворив на полотні. Вона передає атмосферу і стан душі людини, яка йде до церкви. Також вразила картина, на якій зображений Успенський собор у Києві. Бачимо його у несподіваному ракурсі. Художник постійно перебуває в творчому пошуку, весь час намагається чимось здивувати глядача. Пан Юрій почав малювати не так давно. Представлені твори створені протягом останніх семи років. У той

час, коли деяким іншим митцям потрібен не один десяток років, аби знайти свій стиль.

– Відчуваю роботи Юрія Базавлука душею, – зізналася член НСХУ Леся Тищенко. – Треба щоб ці картини побачило якомога більше людей. Аби вони зрозуміли, що окрім усіх сьогоденних проблем існує прекрасне мистецтво. Юрій – різнопланова творча особистість. На його полотнах ми бачимо красу наших полів, лісів, озер, церков. Також дуже добре у художника виходять портрети. Плануємо у наступному році провести пленер на малій батьківщині Тараса Шевченка, будемо раді, якщо Юрій Базавлук погодиться взяти в ньому участь.

– Раніше не був знайомий з творчістю Юрія Базавлука, – розповів заслужений журналіст України Сергій Комісаров, – але відразу погодився взяти участі у відкритті цієї виставки, коли дізнався, що вона відбуватиметься в Муніципальній галереї мистецтв Деснянського району, адже тут завжди експонують справжні мистецькі твори. За кожною з представлених картин стоїть колосальна праця, колосальний життєвий досвід, це маленькі шедеври.

– Дехто говорить, що мої ранні картини мають відтінок смутку, – зазначив Юрій Базавлук. – Можливо й так. А згодом я став працювати у світлішій гамі, роботи стали більш життєрадісні і життєствердуючі. Це вже десята персональна виставка. Творчістю став займатися у зрілому віці, сьогодні віддаю улюбленій справі весь свій час. Моє завдання – нести глядачам свій погляд на оточуючий світ, сприяти, аби зростав духовний рівень кожного з нас. А допомагає у цьому житті, яке є найкращим вчителем.

Енергія театрального живопису Емми Зайцевої

Василь НЕВОЛОВ,
письменник, театральний критик, заслужений діяч мистецтв України

В Ужгороді днями в рамках дводенної науково-практичної конференції “Український театр: історія, освіта, експеримент”, що відбулась в Ужгородському інституті культури і мистецтв, відкрилась персональна виставка робіт заслуженого діяча мистецтв України, головного художника Закарпатського обласного академічного українського музично-драматичного театру імені братів Щеревіїв, викладачки інституту Емми ЗАЙЦЕВОЇ з промовистою назвою “Театр художника”. Її присвячено Дню художника та ювілею знаної мисткині.

На захід завітали студенти та викладачі мистецького вишу, театральні колеги, почесні гості. В експозиції представлено більше ста експонатів: ескізи та макети декорацій, костюмів, афіші, програмки до вистав театру.

Засновник театрального фестивалю “Монологи над Ужем”, редактор газети “Ясно” Михайло НОСА зазначив, на виставці можна побачити і порівняти, як працювала художниця впродовж чверті століття в театрі та як вона втілює задуми автора і режисера сьогодні.

Про роль сучасного художника в роботі над театральною постановкою говорив, вітаючи авторку, директор Закарпатського академічного музично-драматичного театру Василь МАРЮХНИЧ.

Сама авторка виставки Емма Іванівна Зайцева зазначила, що оформлення у виставі повинно грати, бути діючою особою, тож її основний принцип – художник у

театрі не просто декоратор, це і конструктор, і архітектор, і актор, і режисер. Вона вважає, що тільки завдяки союзу художника і режисера можна досягти потрібного результату. І поділилася творчими секретами: “Я присутня на читці п’єси, потім на репетиціях, раджуся з режисером, пропоную своє бачення образу і кінцевого результату. Мені дуже пощастило, тому що до моєї думки завжди прислухаються, я нарівні з режисером беру участь в обговореннях. Також в моїй роботі над костюмами велику роль відіграють

актори. Їм має бути комфортно. Костюм повинен допомагати актору розкрити свою роль, а не закути його”.

Як театральна художниця Емма Зайцева досягла високої майстерності у створенні театральних костюмів. Вона так охарактеризувала свій творчий метод: “В кожному кольорі існують відтінки, що виражають іноді щирість і цнотливість, інколи чуттєвість і навіть лють, інколи гордість, іноді відчай... Це може бути передано глядачам... Саме цього я прагну досягти. Художник, який навчиться здобувати користь з цих властивостей, уподібниться диригенту...”

Ось і в експонатах цієї виставки – душа і серце переплітаються у формах і барвах. У кожному ескізі – глибокий зміст, який треба пізнати. Емма Зайцева – багатогранний талант, добрий і щедрий, бо такими є її роботи. Праця мисткині є щедрим золотим промінчиком у нашій буденності, який кличе до прекрасного.

Кожен експонат виставки Е. Зайцевої має самостійну художню цінність, а декотрі з них – окремі персонажі або ж оформлення сцени, – являють собою цілі картини, живописні і графічні.

Підсумовуючи роль та важливість виставки “Театр художника”, варто врахувати слова Емми Іванівни. Вона вважає, що цінність виявляється в тому, що кожен з нас у дитинстві виконував роль театрального художника і режисера, коли бавився кубиками, солдатиками, ляльками. Адже для цього треба було створити середовище, експлікувати себе на кожного персонажа, придумати сценарій гри. І дуже хотілося, щоб у ляльковому будиночку ляльки грали самі: “Театр викликає ті ж відчуття, коли відкривається завеса. На цій виставці немає завіси, ми бачимо декорації без режисерського втручання. Це дає можливість глядачеві самому побути режисером, придумати, що може відбуватися з цими героями, костюмами, декораціями”.

У зоні досяжності

У Київській академічній майстерні театрального мистецтва “Сузір’я” відбулася презентація книжки журналістки і письменниці Наталки Капустянської “Лариса Недін. У зоні досяжності”.

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

У збірці фрагментарно описаний життєвий і творчий шлях Лариси Недін, заслуженої артистки України, української актриси, театального педагога, письменниці, журналістки, членкині Національних спілок письменників та театральних діячів України, членкині Правління ТС “Асоціація діячів естрадного мистецтва України”, лауреатки національних і міжнародних конкурсів та премій, зокрема, Всеукраїнського конкурсу акторів-читців ім. Т. Г. Шевченка, літературної премії ім. Андрія Малишка, театральної премії ім. Михайла Старицького, Міжнародної мистецької премії ім. Семена Гулака-Артемівського, Міжнародної мистецької премії “Тріумф”. А цьогоріч – володарки нагороди “Жінка року-2020” у номінації “Жінка – митець”.

Відкриваючи вечір, очільниця Спілки жінок міста Києва Лідія Москленко розповіла про життєвий і творчий шлях Лариси Недін та про діяльність спілки.

– Безцінними є наші зустрічі, коли ми можемо подивитися один одному в очі, сказати ширі слова. Особливо відчуваєш значення таких зустрічей сьогодні, у час карантинних обмежень, – підкреслила Лариса Недін. – Коли дізналася, що про мене хочуть написати книжку, то спочатку цю пропозицію не сприйняла серйозно. Але треба знати журналістку і письменницю Наталку Капустянську. Вона така наполеглива, як щось надумала, то це має обов’язково відбутися. Пані Наталя писала книжку як монографію. Опрацювала величезну кількість матеріалу. Зізнаюся, що я вже забула про деякі інтерв’ю, які були в моєму житті. А вона їх познаходила, повибирала цитати. Під час роботи над книжкою ми багато разів зустрічалися. На цих зустрічах я і сміялася, і плакала. “Пані Наталю, Ви змушуєте мене так глибоко полинути у спогади, які в чомусь можливо і не зовсім приємні”, – казала я. Дякую авторці, що вона з такою обережністю, делікатністю використову-

вала факти. Коли побачила верстку книжки пораділа, тому що змогла відсторонитися. Прочитала так, наче це написано про іншу людину. Наталка Капустянська – мій літописець, близька людина, подруга, якій можна відкрити сокровенне. Саме завдяки їй у цьому році в моє життя прийшли нові люди, талановиті, цікаві, харизматичні. Але книжка – це не привід почитати на лаврах, вона зобов’язує ще більше працювати, бути більш вимогливою до себе. Особливо приємно, що презентація відбувається у театрі “Сузір’я”, адже тут я свого часу реалізувала два проекти. Один з них був присвячений 2000-літтю Різдва Христового, а другий – 20-річчю моєї творчої діяльності.

Також пані Лариса поділилася спогадами про засновника і багаторічного художнього керівника Київського академічного театру драми і комедії на лівому березі Дніпра Едуарда Митницького та свого театрального педагога Леоніда Олійника.

– Ідея написати есе про заслужену артистку України Ларису Недін виникла не випадково, – згадала Наталка Капустянська. – На одному з літературних вечорів Лариси у Національній спілці письменників України, де зібралася певна кількість талантів, учасниця вечора народна артистка України Тамара Стратієнко зазначила, що достеменно знає не лише сім чудес світу, а й те, якими сімома справжніми талантами володіє Лариса Миколаївна. Тож перерахуємо: актриса, театральний педагог, майстер художнього слова, журналіст, турботлива мама, прекрасна господиня і ще один талант – літературний. Це стало одним з поштовхів до написання книжки. Щоправда, є ще один секрет, що послугував звернутися до творчості Лариси Миколаївни. У далекі 90-ті роки мені подобалися пісні Анатолія Горчинського у виконанні Лариси Недін. Навіть купляла телепрограму, щоб, бува, не пропустити цей музичний фільм. І хоча Лариса Недін наголошує, що вона не співачка, а драматична актриса, тим цікавіше глядач сприймає її пісні, зокрема духовного спрямування. Оскільки повели мову про духовність, то зазначу: все,

що творить Леся Миколаївна – то від великої любові до Всевишнього...

Народна артистка України Тамара Стратієнко згадала, як багато років тому зупинила Ларису Недін у коридорі Українського радіо і сказала їй хороші слова про те, як вона працює в ефірі. З того часу почалося красиве духовне спілкування цих двох жінок. На переконання пані Тамари Л. Недін не просто увійшла в історію нашої держави, а вже надійно у ній стоїть.

Громадський діяч Микола Рудаков наголосив, що Лариса Недін робить великий внесок у розвиток української національної культури. Разом вони брали участь у багатьох важливих проектах, і напевне ця творча співпраця триватиме й далі.

Викладач Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, багаторічний керівник дитячого ансамблю “Ладоньки” Світлана Садовенко зазначила, що її дружба з Ларисою Недін розпочалася з перших секунд їхнього знайомства. На її думку, не випадково книжка має таку назву, адже коли б не звернулася до пані Лариси, вона завжди знаходиться у зоні досяжності, завжди послідує і допоможе чим зможе. Згадала, що Лариса Миколаївна була заступником голови журі 25-го конкурсу читців імені Тараса Шевченка, а на першому конкурсі стала його лауреаткою.

Багато років поєднує Ларису Недін творча дружба з Театром на Михайлівській (Центром мистецтв “Новий український театр”). Її прийшли привітати молоді актори цього театру Даниїл Кіно, Марина Клименко та драматург Марина Смілянєць. Донька Лариси Миколаївни – Софія Гордійчук, теж актриса цього театру. На цьому вечорі вона прочитала вірші мами, які та створила, коли їй було трохи більше двадцяти років.

Ще у 90-ті роки Лариса Недін разом з композиторкою Тетяною Стаматі-Оленевою вирішили довести, що існує таке поняття як український міський романс. Цього вечора вони разом виконали кілька сучасних українських романсів, а пані Тетяна сольо подарувала “Ave Maria”, створену на вірш Лариси Недін.

Вихованці пані Лариси, які навчаються у майстерні народного артиста України Олега Замятіна Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені Івана Карпенка-Карого подарували присутнім у своєму виконанні оповідання Остапа Вишні “Бенгальський тигр” та Антона Чехова “Злий хлопчик”. Також музичні вітання прозвучали від композиторки, педагога і волонтерки Ольги Янушкевич, одного з перших студентів пані Лариси Михайла Воробйова та її духовного побратима Ігоря Якубовського.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА”
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом! ПЕРЕДПЛАТА—2021

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 74

на 1 місяць	21 грн 43 коп.	на півроку	115 грн 58 коп.
на 3 місяці	61 грн 29 коп.	на рік	225 грн 96 коп.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН
Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Павло МОВЧАН,
Микола ТИМОШИК,
Георгій ФІЛІПЧУК,
Іван ЮЩУК
Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО
Відділ коректури
Ольга ЖМУДОВСЬКА
Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН
Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Ольга ЖМУДОВСЬКА
Бухгалтерія
279-41-46
Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001
E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosivity.org
http://prosvitanews.org.ua
Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.
Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

